

Vilka könsnormer styr gymnastiken?

En kvalitativ studie om finländska
högstadiееlevers upplevelser av könsnormer och
jämställdhet i skolämnet gymnastik

Mandi Appelberg

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete avancerad nivå 25:2021

Masterprogrammet i idrottsvetenskap 2019-2021

Handledare: Håkan Larsson

Examinator: Erik Hemmingsson

What kind of gender norms appear in Physical Education?

A qualitative study about Finnish middle school students' experiences of gender norms and gender equality in Physical Education

Mandi Appelberg

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORT AND HEALTH SCIENCES
Master Degree Project 25:2021
Master in Sports Science 2019-2021
Supervisor: Håkan Larsson
Examiner: Erik Hemmingsson

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar: Syftet med studien var att undersöka och beskriva vilka könsnormer som framkommer i gymnastiken enligt finländska högstadieelever. Syftet var också att undersöka och tolka elevers upplevelser av jämställdhet i skolämnet gymnastik.

Frågeställningarna var:

- Hur beskriver högstadieelever en gymnastiklektion?
- Vilka könsnormer kommer till uttryck i dessa beskrivningar?
- Hur upplever högstadieelever jämställdhet mellan könen i ämnet gymnastik?

Metod: Studien genomfördes med kvalitativ metod där data samlades in genom högstadieelevers beskrivningar av gymnastiklektioner. 36 högstadieelever i årskurs åtta i ett högstadium i Helsingfors fick som uppgift av sin lärare i svenska och litteratur att beskriva en gymnastiklektion. 20 elever och deras vårdnadshavare gav sitt samtycke att delta i studien. Uppgiften som eleverna fick, gick ut på att anonymt skriva en text om sina upplevelser och känslor av skolämnet gymnastik. Denna datainsamlingsmetod användes för att ta reda på hur elever upplever skolgymnastiken samt vilka könsnormer som framkommer. Materialet analyserades med kvalitativ innehållsanalys.

Resultat: Studiens resultat visade att det framkommer könsnormer som kan begränsa elevers deltagande i olika aktiviteter under gymnastiklektionerna. Både flickor och pojkar gillade skolgymnastiken men ett flertal flickor hade negativa upplevelser av ämnet. Flera flickor upplevde sig själva som sämre på olika aktiviteter i gymnastiken än vad pojkar upplevde. Vidare visade resultatet att det fanns hierarkier mellan könen i skolgymnastiken vilket påverkar på jämställdheten. Speciellt av flickor upplevs inte gymnastiken jämställd. Det framkom i flickors beskrivningar att pojkar har en större inverkan på undervisningsinnehållet och dominerar i olika aktiviteter under lektionerna.

Slutsats: Av resultatet kan man tolka att gymnastiksinnehållet gynnar speciellt idrottsintresserade elever med maskulina drag eftersom gymnastiken innehåller traditionella maskulina värderingar, så som tävlingsmoment och bollsporter. Undervisningsinnehållet bör vara så mångsidigt som möjligt och bör bestå av aktiviteter som kan anses både maskulina och feminina samt könsneutrala. Studiens resultat tyder på att skolan och lärare bör stärka elevers självbild, speciellt flickors. Elever ska ha en möjlighet att delta på lika villkor och elever ska ha en möjlighet att se sig själva som lika bra oavsett kön. Skolan och lärare behöver kunskap om könsnormer och könsmaktstrukturer för att skapa en mer jämställd undervisning där både flickor och pojkar känner att undervisningsinnehållet är rättvist.

Abstract

Aim and research questions: The aim of this study is to investigate and describe the gender norms that Finnish middle school students experience in PE lessons. The purpose is also to investigate and interpret students' experiences of gender equality in PE.

The research questions were:

- How do middle school students describe a PE lesson?
- What kind of gender norms appear in these descriptions?
- How do middle school students experience gender equality in PE?

Method: The study was conducted with a qualitative method where data was collected through students' descriptions of PE lessons. 36 students in the 8th grade from a middle school in Helsinki were given a task by their teacher to describe a PE lesson in their school. 20 students and their legal guardians gave their consent to participate in the study. The task was to write a text anonymously about their experiences of a PE lesson. This data collection method was used to find out how students experience PE and what gender norms appeared. A qualitative content analysis was applied to the material.

Results: The results of the study showed that there are gender norms that can limit students' participation in various activities during PE lessons. Both girls and boys liked PE, but several girls had negative experiences of the subject. Several girls experienced themselves not good enough at different activities in PE and several boys described themselves as good at different activities in PE. Furthermore, the results show that there are gender hierarchies in PE, which affect gender equality. PE is not perceived as equal, especially not by girls. It emerged from girls' descriptions that boys have a greater influence on the content in PE and dominate in various activities during the lessons.

Conclusions: From the results, it can be interpreted that the content of PE benefits especially sports-interested students with masculine traits, because PE contains values generally perceived as masculine, such as competition and ball sports. The content of the lessons should be as diverse as possible. The lessons should consist of activities that can be considered both masculine and feminine as well as gender neutral. Students should have an opportunity to participate on equal terms. The results suggest that the school and PE teachers should develop students' self-esteem, especially that of girls. Students should have an opportunity to see themselves as equally good regardless of their gender. The school and teachers need more knowledge of gender norms and gender power structures to create a more equality-based teaching where both girls and boys feel that the content of PE is fair.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Bakgrund	2
2.1 Gymnastik	2
2.2 Kön	4
2.3 Genus.....	4
2.4 Könsnormer	5
2.4.1 Könsnormer i skolgymnastiken.....	5
2.5 Jämställdhet	6
3 Tidigare forskning	6
3.1 Jämställdhet och könsnormer i gymnastiken	7
3.2 Sär- och samundervisning kopplat till jämställdhet i gymnastiken.....	8
3.3 Könsmaktrelationer i gymnastiken.....	10
3.4 Maskulinitet, femininitet och heteronormativitet i skolan och i ämnet gymnastik	13
3.5 Sammanfattning av tidigare forskning	16
4 Teoretisk utgångspunkt	17
4.1 Genussystem.....	17
4.2 Genuskontrakt	18
5 Syfte och frågeställningar.....	19
6 Metod	19
6.1 Datainsamling.....	19
6.2 Urval.....	20
6.3 Genomförande	20
6.4 Dataanalys	21
6.5 Reliabilitet och validitet	23
6.6 Etiska hänsynstaganden.....	24
7 Resultat.....	25
7.1 Elevernas upplevelser om gymnastiken	25
7.1.1 Positivt och negativt	26
7.1.2 Klassanda och kompisar	28
7.2 Könsnormer i elevernas beskrivningar.....	30
7.2.1 Gruppindelning.....	30

7.2.2 Tävling eller lek	32
7.2.2 Omklädningsrummet	34
7.2.3 Undervisningsinnehållet.....	36
8 Diskussion	42
8.1 Resultatdiskussion.....	42
8.1.1 Hur beskriver högstadieelever en gymnastiklektion?	42
8.1.2 Vilka könsnormer kommer till uttryck i högstadieelevers beskrivningar?	43
8.1.3 Hur upplever elever jämställdhet i gymnastiken?	46
8.2 Metoddiskussion.....	51
9 Slutsats	54
Käll- och litteraturförteckning.....	57
Bilaga 1: Material relaterat till datainsamlingen	62
Bilaga 2: Informationsblad & samtyckesblankett	63

1 Inledning

Gymnastik är ett skolämne i alla finländska skolor. Ämnet gymnastik handlar om fysisk aktivitet, kroppsuppfattning och samarbete. Syftet med ämnet är att påverka elevers fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ge en positiv inställning till den egna kroppen (Utbildningsstyrelsen, 2014). Motsvarande skolämne i Sverige heter idrott och hälsa. Begreppet gymnastik kommer att användas i denna studie eftersom studien berör Finland och dess läroplan.

Enligt den senaste finländska läroplanen för grundläggande utbildning (2014) ska skolgymnastiken främja jämlikhet och jämställdhet mellan könen, det vill säga alla elever är lika värda och ska behandlas lika. Det står också att skolan ska uppmuntra elever att göra val utan att följa könsnormer och att elever ska få hjälp att bli medvetna om traditionella könsrollers inverkan (Utbildningsstyrelsen, 2014). Läroplanen nämner inte konkret hur man ska uppmuntra elever att inte alltid följa könsnormer och inte heller vilken påverkan det har om man följer dem. Vilka är dessa könsnormer och hur kan gymnastikundervisningen främja jämställdhet och uppmuntra elever till att inte alltid följa traditionella könsnormer? Att arbeta med att bryta könsnormer och könsmaktstrukturer för att främja jämställdhet kan vara utmanade. För att skapa en mer jämställd undervisning krävs det mera kunskap om genus och könsnormer i skolan och hos lärare. Genom att konkret veta vilka könsnormer eleverna upplever i gymnastiken, kan man mera medvetet arbeta för att bryta dem

Denna studies syfte är att ta reda på vilka könsnormer högstadiееlever upplever i skolämnet gymnastik samt hur elever upplever jämställdheten i ämnet. Studien genomförs i samarbete med en mastersstudent på Gymnastik- och Idrottshögskolan (GIH), Erica Mäki-Ullakko. Vi utforskar liknande frågor och har samma teoretiska utgångspunkt för arbetet, men har skilda urval och metoder. Denna studie utforskar ämnet ur elevers perspektiv, Erica ur lärares. I studien utforskas genus och jämställdhet vilket i stor utsträckning handlar om könsnormer. Tidigare forskning om könsnormer, hierarkier och jämställdhet i gymnastikundervisningen redogörs. Studiens teoretiska utgångspunkt är Yvonne Hirdmans genusteorier. Därefter följer en beskrivning av urvalet samt hur studien genomförts. Studiens datainsamlingsmetod är texter skrivna av elever, vilka redovisas och presenteras i studiens resultat. Studien avslutas med en diskussion och en slutsats kring vad studien resulterat i och tankar kring hur vidare forskning inom området kan utvecklas.

2 Bakgrund

I följande kapitel presenteras den bakgrund som studien stöder sig på. Detta kapitel är uppdelat i fem avsnitt. Dessa avsnitt är centrala begrepp för studien. I det första avsnittet beskrivs gymnastik som undervisningsform och den finländska läroplanens utveckling presenteras och problematiseras. Därefter definieras begreppen kön och genus. Till sist förklaras vad könsnormer och jämställdhet i gymnastiken innebär. Dessa är de två övergripande begreppen för studien vilka förtydligar studiens problemområde. Studien utgår ifrån dessa begreppsförklaringar.

2.1 Gymnastik

Gymnastik är ett speciellt skolämne om man jämför det med andra traditionella skolämnena. I många andra skolämnena sitter eleverna på sin plats och bedöms antingen skriftligt eller muntligt. I ämnet gymnastik sker allt kroppsligt och eleverna bedöms enligt deras kroppsliga rörelse. En av skolgymnastikens främsta målsättningar genom tiderna är att främja en fysiskt aktiv livsstil samt att få eleverna att idrotta och röra på sig på sin fritid ända upp till vuxen ålder (Berg, 2010). I den senaste läroplanen skiljer man inte längre på könen som man har gjort i flera av de äldre läroplanerna, man vill istället främja jämlikhet, jämställdhet och kulturell mångfald. Man bedömer inte heller fysiska egenskaper, såsom styrka och uthållighet (Utbildningsstyrelsen, 2014). Alla finländska skolor förväntas att ha en genusmedveten undervisning, det vill säga att inte socialisera elever utifrån det yttre könet utan kunna uppmärksamma varje elevs individualitet och personlighet. Skolan ska vara medveten om rådande könsnormer och könsstrukturer i samhället och ifrågasätta dem. Genusmedveten undervisning syns i skolorna idag bland annat av att man inte indelar eleverna enligt kön (Utbildningsstyrelsen, 2021).

I Finland har skolgymnastiken utvecklats en hel del under årens gång. Gymnastik blev ett officiellt skolämne för pojkar år 1843 och för flickor år 1873 (Berg, 2010). Idrott och gymnastik ansågs vara i strid med den traditionella kvinnliga könsrollen, vilken betonar passivitet, empati, omhändertagande och så vidare. Fysisk aktivitet ansågs opassande och skadligt. Detta kan vara en orsak till att flickor fick gymnastik som ett skolämne 30 år senare än pojkar. Flickor och pojkar hade då skild undervisning. Argumenten för särundervisningen var bland annat könets olikheter. Det ansågs att flickor var svagare, hade en lägre intelligens

och att deras hälsa var sämre än pojkars (Eklund, 1999). Till en början bestod gymnastiken endast av redskapsgymnastik men i början av 1900-talet ingick i gymnastikundervisningen flera andra aktiviteter, såsom simning, skidåkning och friidrott. Simning ansågs då som en viktig kunskap och det anses det även idag (Wuolio & Jääskeläinen, 1993). I dagens läroplan för gymnastik är simning den enda aktiviteten som krävs att alla elever ska kunna genomföra (Utbildningsstyrelsen, 2014).

År 1970 då grundskolan inträdde började man fokusera mera på fysisk förmåga i skolgymnastiken. Det kom nya aktiviteter och redskapsgymnastikens roll minskade. I pojkgyrnastiken fokuserade man på bollsporter medan man i flickgyrnastiken fokuserade på rörelse till musik. År 1975 blev det möjligt för en kvinnlig lärare att undervisa pojkar och för en manlig lärare att undervisa flickor i gymnastik, men särgymnastiken fortsatte det vill säga flick- och pojkgyrnastik (Wuolio & Jääskeläinen, 1993). Flickor och pojkar ansågs så olika, både fysiskt och socialt, att det inte var logiskt att ha samundervisning i gymnastik. I Sverige sammanfördes flickor och pojkar till samundervisning långt tidigare än i Finland, redan i läroplanen för år 1980. Men enligt forskaren Håkan Larsson var det då tveksamt att kalla det samundervisning eftersom motivet till sammanföringen utgick från könen sociala olikheter och att eleverna skulle lära sig att visa hänsyn till varandras olikhet (Larsson, 2003).

År 1985 stod det i den finländska läroplanen att flickor och pojkar utvecklas olika och har olika intressen. Dessa skillnader togs hänsyn till med skilda instruktioner för flickor och pojkar i gymnastiken. Som exempel kan nämnas att det inte stod något i läroplanen om fotboll för flickor medan det gjorde det för pojkar. Särgymnastiken har stärkt skillnaderna mellan könen. Många aktiviteter har valts efter kön och gymnastikläraren har i huvudsak varit av samma kön som eleverna. I läroplanen som trädde i kraft 1994 nämnde man inte längre flickor och pojkar skilt, utan endast elever, medan läroplanen från år 2004 nämner de två könen igen (Berg, 2010). År 2016 trädde den senaste läroplanen för den grundläggande utbildningen i kraft. Då fick de finländska skolorna välja mellan sär- och samundervisning (Utbildningsstyrelsen, 2014). Detta har gjort gymnastikundervisningen mera jämställd, speciellt i skolor där de har samundervisning.

2.2 Kön

Människor är ofta indelade i två olika kön, flickor och pojkar eller kvinnor och män. I Finland indelas alla ännu i två juridiska kön. Juridiskt kön är det kön som lagen anser att en individ har. Kön har flera uttryck, inte endast två biologiska. Förutom biologiskt kan kön definieras enligt ett socialt kön. Socialt och kulturellt kön bestäms inte biologiskt utan ur personens eget perspektiv och genom sociala sammanhang. Det sociala könet stärker könsnormer, vilket betyder att samhället och kulturen ställer olika förväntningar på hur man ska bete sig, det vill säga könsnormer. Kön kan vara en mångfald och vara ständigt förändringsbart. Detta innebär att det är möjligt att särskilja mer än två olika kön (Hynninen et al., 2011). Då det skrivs om flickor och pojkar i denna studie, syftas det på det sociala könet. Från begreppet socialt kön har ordet genus utvecklats.

2.3 Genus

Genus har vuxit fram som ett alternativ till kön, könsroll och socialt kön (Hirdman, 1988). Genus handlar om vad manlighet och kvinnlighet innebär och vad detta medför i sociala situationer (Larsson, 2001). Genus skapar kön, ingen föds manlig eller kvinnlig, utan skapas genom vårt beteende (Butler, 2007). Vi lär oss av sociala sammanhang i vårt samhälle, det vill säga manlighet och kvinnlighet skapas och återskapas genom dessa sociala sammanhang (Svaleryd, 2005; Larsson, 2003). Genus måste ständigt återskapas och upprepas för att vara övertygande. Detta gör att genus inte kan ses som ett statiskt tillstånd, utan en ständigt pågående process (Ambjörnsson, 2004). Våra förväntningar, föreställningar och normer om vad som är kvinnligt och manligt är inte givna utan att de skapas och förändras genom vårt sätt att uttrycka oss om män och kvinnor. Genusforskning har som utgångspunkt att förhållanden mellan könen ska problematiseras (Redelius, 2009).

Yvonne Hirdman är en forskare som har haft ett stort inflytande på forskning om genus och jämställdhet. Det sägs att hon är en av de första som använt sig av termen genus i ett svenskt sammanhang (Ambjörnsson, 2004). Hirdmans teorier används i denna studie som en teoretisk utgångspunkt. Hirdman (1988) har definierat begreppet genus (gender) som könsroll och socialt kön, vilka används för att skilja kultur och biologi. Genus kan förstås som föreställningar och sociala praktiker om män och kvinnor. Föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt skapar en kulturell maktordning. Genusformer och stereotyper

reflekterar och legitimerar kvinnans sociala underordning, det vill säga vi föds in i dessa kulturellt samlade former som är skapade av vårt samhälle. Hirdman benämner även hierarkier vilket innebär att män är normen och har en högre ställning (Hirdman, 1988).

2.4 Könsnormer

Könsnormer är förväntningar och oskrivna regler om hur en människa förväntas bete sig enligt sitt kön (Larsson, 2009). Pojkar ska växa upp till män och flickor till kvinnor. Detta är en könsnorm som kompliceras av att vi alla bär på antingen medvetna eller omedvetna uppfattningar om vad som ingår i manlighet och kvinnlighet. I alla situationer och sammanhang där människor möts skapas könsnormer för hur vi ska bete oss, prata, klä oss, vilka aktiviteter vi ska utföra och så vidare. Dessa könsnormer generaliserar och beskriver inte alltid verkligheten (Svaleryd, 2005). Könsnormer kan vara självklara vilket kan göra dem osynliga och därför svåra att synliggöra och ifrågasätta. Man blir oftast medveten om normer när man bryter mot dem (Larsson, 2009). Könsnormer är bundna till plats och tid (Hynninen et al., 2011). Förut ansåg man till exempel att flickor och kvinnor inte skulle gå i skola utan skulle istället sköta hemmet. Könsnormers tid- och platsbundenhet gör dem förändringsbara (Larsson, 2016).

2.4.1 Könsnormer i skolgymnastiken

När det kommer till gymnastikundervisningen i skolan finns det goda skäl till att utmana och ha kunskap om könsnormer (Larsson, 2016). Inom skolgymnastiken finns det en hel del osynliga könsnormer. En viktig förutsättning i undervisningen är att få syn på könsnormer som kan ha negativa konsekvenser, för att kunna motarbeta dem (Martinsson & Reimers, 2014; Elmeroth, 2012). När man synliggör och ifrågasätter könsnormer möjliggör man en förändring. För att få en mer jämställd undervisning i skolan är det viktigt att skolan och lärare är könsmedvetna och normkritiska (Berg & Lahelma, 2010).

Elevers val av omklädningsrum före en gymnastiklektion är redan en könsnorm. Om man ser på kön som ett tvådelat könssystem ökar risken för diskriminering. Om en elev inte anser sig som vare sig flicka eller pojke kan man fråga sig i vilket omklädningsrum eleven ska byta om, samt i vilken grupp eleven ska ha gymnastik om skolan har endast särundervisning. Att falla utanför könsnormer kan leda till diskriminering och kränkningar (Larsson, 2009). Pojkar som

till exempel utövar feminina aktiviteter som balett riskeras att mobbas (Nordberg, 2005). I skolan pratar man om vikten av likabehandling och att alla elever ska tas individuellt i beaktande. Att granska normer är ett sätt att förstå vad som möjliggör kränkning och diskriminering av de som anses falla utanför normens gränser (Martinsson & Reimers, 2014).

2.5 Jämställdhet

Generellt betyder jämställdhet att alla människor är lika värda oavsett kön. Detta innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Jämlikhet är ett annat begrepp som betyder att alla människor oavsett kön, etnicitet, sexualitet eller religion har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter (Institutet för hälsa och välfärd, 2021). Jämställdhetsarbete handlar om att komma bort från traditionell manlighet och kvinnlighet och att låta människor få vara sig själva med lika möjligheter och rättigheter, oavsett vilket biologiskt kön man föds med (Svaleryd, 2005). Jämställdhet mellan könen innebär också mångfald, med andra ord finns det flera kön än två (Utbildningsstyrelsen, 2021).

Det finns lagar som styr jämställdhetsfrågor och jämställdhet är en global fråga om mänskliga rättigheter. Syftet med den finländska jämställdhetslagen är att hindra diskriminering på grund av kön och att främja jämställdheten mellan kvinnor och män samt särskilt förbättra kvinnors position i arbetslivet. Enligt Finlands lag ska skolorna ge pojkar och flickor samt män och kvinnor samma rättigheter och skyldigheter (Finlex 1329/2014). Alla finländska skolor ska ha en jämställd och jämlik undervisning. För att främja likabehandling ska skolorna ha en aktuell jämställdhetsplan. Den senaste läroplanens målsättningar är att främja jämställdheten mellan könen och att motverka traditionella könsmonster (Utbildningsstyrelsen, 2014).

3 Tidigare forskning

Denna studie handlar om vilka könsnormer som styr i skolgymnastiken från elevers perspektiv. I följande kapitel presenteras tidigare forskning relaterat till studiens problemområde. Tidigare forskning som skulle direkt svara på denna studies forskningsfrågor har inte hittats. Tidigare forskning som tagits fram handlar i stor utsträckning om genus och jämställdhet i skolgymnastiken vilket ger en grund för denna studie. Studier om sär- och samundervisning i skolgymnastiken tas upp, både för- och nackdelar kring sär- och

samundervisning, vilket kopplas till jämställdhet. Vidare presenteras tidigare forskning om könsrelationer i gymnastiken samt vilka maskuliniteter och femininiteter som leder till dessa hierarkier. Dessa könsrelationer handlar ofta om heteronormativitet, det vill säga en koppling mellan att vara "normal" och därmed heterosexuell. Tidigare forskning inom skolgymnastiken visar vilka könsnormer som finns samt vilka problem och utmaningar de tillför.

3.1 Jämställdhet och könsnormer i gymnastiken

I Finland ska skolans undervisning öka elevernas medvetenhet om könsbundna attityder och förväntningar i samhället. Vissa könsnormer skapar könsskillnader och ojämlikhet. Detta händer både medvetet och omedvetet. Genom att synliggöra dessa normer kan man främja jämlikhet och jämställdhet. I de finländska skolorna ska det pågå ett ständigt jämställdhetsarbete (Utbildningsstyrelsen, 2021). Enligt svensk forskning behöver skolan och lärare kunskap om genus och maktstrukturer. Många lärare känner ändå osäkerhet och oförmåga kring genusmedvetenhet. För att lärare ska kunna arbeta jämställt gäller det att hitta viljan att förändras och att se saker från nya perspektiv (Svaleryd, 2005; Skolverket 2010). Finsk forskning visar även att lärare känner sig osäkra att undervisa det motsatta könet i gymnastik och att samundervisningen ställer nya krav på läraren (Eklund, 1999). Lärare skulle ha nytta av mera kunskap om genusvetenskap och könsmedvetenhet i lärarutbildningen (Berg & Lahelma, 2010).

De finländska skolorna har ett pågående projekt sedan år 2009, *Skola i rörelse*. Jämställdheten syns i projektet genom att ange särskild uppmärksamhet åt flickors fysiska aktivitet på grund av att flickor är mindre fysiskt aktiva än pojkar i alla åldersgrupper (Turpeinen & Hakamäki, 2018). För att få en mera jämställd undervisning i ämnet gymnastik behövs det förståelse om flickors och pojkars villkor i ämnet (Skolverket, 2010). Ett stort problem är att flera lärare har omedvetna eller medvetna könsbaserade förväntningar om elevernas förutsättningar och kategoriserar elevers beteenden enligt stereotypiska könsmodeller (Eklund, 1999). Detta innebär att gymnastikundervisningen inte alltid är anpassad efter elevers olika förutsättningar, vilket kan få konsekvenser för flickors och pojkars intresse för ämnet (Skolverket, 2010). Detta stärker ett tvådelat könssystem. I det tvådelade könssystemet är könsrollerna konstruerade så att flickor och pojkar samt kvinnor och män är olika och att det förväntas olika saker av dem (Berg & Lahelma, 2010).

Enligt Marita Eklunds (1999) avhandling kategoriserar statistiken könen och ger lätt en felaktig bild av att alla flickor skulle vara sämre än pojkar. Lärares förväntningar har en påverkan på hur elever upplever sig själv. Så länge lärare, föräldrar och tränare fortsätter att ha olika förväntningar på könen på grund av biologiska skillnader, kommer dessa skillnader att stärkas. Om flickor gång på gång får uppleva att de är sämre, blir de också mera beroende av lärarens hjälp medan pojkar får mera positiv uppmärksamhet, lär sig att bli mera autonoma och utveckla sina färdigheter. Då börjar både lärare och elever uppfatta flickor som sämre i idrott medan pojkar anses som duktiga. Detta stärker det budskap som förmedlats genom strukturerade traditioner i vår historia. Vi har djupt inpräglat en benägenhet att placera mäns krav och intressen på första plats. Könsnormer och stereotyper anses kunna motverkas effektivare genom samundervisning i gymnastik (Eklund, 1999).

I en finsk etnografisk studie av Päivi Berg (2010) undersöktes hur elevens kön påverkar gymnastikundervisningen. Ett av studiens resultat var, att för att vara "bra" i skolämnet gymnastik, är det en fördel att utöva de aktiviteter och idrottsgrenar på sin fritid som sedan utövas i skolan. Elevernas kön har en påverkan på detta. I pojkgyrnastiken spelar inte estetiska aktiviteter, såsom dans, lika stor roll. En pojke som tycker om att dansa har inte då lika stor nytta av sin hobby så som till exempel en pojke som tycker om att spela fotboll. Ett annat exempel är en flicka som spelar hockey. Hon kanske endast äger hockeyskridskor och kan ha utmaningar under flickornas skridskoundervisning. I studien förväntade sig forskningsskolan att alla flickor äger konståkningsskridskor och att alla pojkar äger hockeyskridskor (Berg, 2010). Detta tyder på att det finns flera normer och stereotyper som kan styra undervisningen. I dagens läge får de finländska skolorna välja mellan sär- och samundervisning. Då gäller inte dessa förväntningar lika starkt, speciellt inte i de skolor som har samundervisning.

3.2 Sär- och samundervisning kopplat till jämställdhet i gymnastiken

Även om den senaste finländska läroplanen ger möjlighet till samundervisning i gymnastik finns det fortfarande skolor som har särundervisning. De skolor och lärare som väljer särundervisning i gymnastik har ofta de "naturliga" könsskillnaderna som motivering. Särundervisningen används för att undvika att pojkarna dominerar under lektionerna på flickornas bekostnad, vilket skulle underlätta för de flickor som inte vågar ta plats vid

samundervisningen. Men detta utmanar ändå inte könsnormer och könsstrukturer (Skolverket, 2010). Även om lärare och skolor har en god avsikt med särundervisningen kan det inte kallas genusmedveten undervisning. Könsdifferentiering och särundervisning främjar ett tvådelat könssystem (Berg & Lahelma, 2010). I skolgymnastikens historia kan man se att skolan styrts pojkar till idrottsliga spel och aktiviteter medan flickor styrts till att uttrycka sig fysiskt, ha kroppskontroll samt att undvika fysisk kroppskontakt. Detta har man sett under gymnastiklektionernas olika aktivitetsutbud och undervisning för flickor och pojkar (Berg, 2010; Wuolio & Jääskeläinen, 1993).

Eklund (1999) förespråkar samundervisning i gymnastik eftersom det behövs för att bryta existerande könsnormer och könsmönster avseende vad som anses manligt respektive kvinnligt. Samundervisningen förbättrar samarbetsförmågan mellan eleverna vilket kan bidra till en bättre gemenskap. Särundervisningen baserar sig mycket på skillnaderna mellan pojkar och flickor, men dessa är endast statistiska skillnader vilket inte tar det individuella i beaktande. Särundervisningen stärker stereotypa egenskaper och beteenden och gör rangskillnaderna större. Dessutom förhindrar särundervisningen samarbetet mellan flickor och pojkar och möjligheterna att se likheter mellan könen hindras. Flera studier visar att elever upplever samundervisningen som positiv. Elever upplever också samundervisningen som mera jämlik, att eventuella fördomar och rolltänkande minskar samt att klassandan förbättras. Flickor upplever dessutom att de får en större möjlighet att lära sig sådant de inte brukar och får en bättre utveckling av prestationsförmågan. De elever som är emot samundervisning baserar sina åsikter enligt skillnader i intressen, prestationsförmåga, kroppsbyggnad samt för höga eller för låga krav. Detta upplevdes både av flickor och pojkar. Vissa flickor förespråkar särundervisning eftersom pojkar dominerar, är för hårda eller aggressiva. Vissa pojkar förespråkar också för särundervisningen eftersom de upplever att de inte får ge fullt ut och måste ta hänsyn till flickor i samundervisningen (Eklund, 1999).

Enligt Eklund (1999) är lyckad samundervisning i gymnastik beroende av undervisningsinnehållet. Tidigare har man påstått att i samundervisning är det svårt att välja aktiviteter och innehåll som skulle tillfredsställa både flickors och pojkars önskemål eftersom deras intressen är så olika. Under särundervisningen bestod pojkgyrnastiken nästan enbart av bollsporter med tävling och prestation i fokus. Genom samundervisning fick eleverna mångsidigare gymnastikundervisning vilket upplevdes som positivt. Pojkar fick uppleva mera lek och mindre tävling än vad de var vana vid. Men vissa flickor missgynnades eftersom

redskapsgymnastik och dans minskade. Detta gäller naturligtvis inte alla flickor, de flickor som har en bättre prestationsnivå gynnas och utvecklades mera i samundervisning. Även vissa pojkar kan missgynnas av samundervisningen. Som exempel kan nämnas att bollsporter blivit mera anpassade för flickors nivå och övningar som kräver kondition har blivit lättare för pojkar. Vissa pojkar upplevde att de inte fick visa sin fulla förmåga och måste anpassa sig för att ta hänsyn till flickor. Att flickor fick möjlighet att utöva mera manliga aktiviteter i samundervisningen var inget nytt. Speciellt i de nordiska länderna där flickor inte endast har kvinnliga aktiviteter eller idrottsgrenar som hobby, såsom gymnastik och dans, utan de utövar också mera manliga idrottsgrenar såsom basket, fotboll och innebandy. Enligt Eklund medför samundervisningen inget nytt för flickorna, medan det medför något nytt för pojkarna (Eklund, 1999).

3.3 Könsmaktrelationer i gymnastiken

I ett tvådelat könssystem bildas det hierarkiska relationer, där den ena är mera värd än den andra (Hynninen et al., 2011). Skolgymnastik och idrott är områden där hierarkier, maskulinitet och könsmaktrelationer skapas och reproduceras (Alsarve et al., 2017; Utbildningsstyrelsen, 2021). Som exempel kan nämnas att om pojkar måste springa en viss sträcka en minut snabbare än flickor, stärks föreställningen om hurdan en pojke eller flicka ska vara. Även om könsdifferentieringen har som avsikt att ta i hänsyn de biologiska skillnaderna (statistiskt sett), har detta ändå en påverkan på elevers uppfattning om att vara flicka eller pojke (Redelius, 2009; Larsson, 2016).

Berg och Lahelma (2010) undersökte i sin studie gymnastiklärares uppfattningar om kön i högstadieskolan. Studiens teoretiska ramverk stöder sig på Hirdmans genussystem, det vill säga att könen baserar sig på olikheter och hierarkier. De kom fram till att indelning enligt kön i gymnastikundervisningen leder till dikotomi och hierarki, där pojkar får ett högre värde än flickor. Endast de flickor som är duktiga på alla bollsporter kan få en lika hög ranking som pojkar. Även manliga gymnastiklärares auktoritet fick en högre ranking än kvinnliga gymnastiklärares. Både kvinnor och män tvivlade på kvinnliga gymnastiklärares förmåga att undervisa endast pojkar i gymnastik. Medan ingen tvivlade på manliga gymnastiklärares förmåga att undervisa endast flickor, men i de situationerna uppstod heterosexualiteten som ett problem (Berg & Lahelma, 2010).

I en studie genomförd i Storbritannien av Flintoff och Scraton (2001) undersöktes 15-åriga flickors upplevelser av fysisk aktivitet under och utanför gymnastiklektioner. Forskarna kom fram till att flickor tyckte mindre om skolämnet gymnastik och deltog i mindre grad än pojkar. Det är ändå inte frågan om att flickor inte tyckte om fysisk aktivitet och motion. Som kontrast till skolgymnastiken deltog ändå flickor i hög grad i fysisk aktivitet på fritiden. Flickor deltog på sin fritid i olika idrottsgrenar och motionsformer med större variation än pojkar. Pojkar deltog mera i traditionella idrottsgrenar, såsom bollsporter. Enligt forskarna har gymnastiklärarna en påverkan på könsmonster och könsnormer och att de borde utmanas. För att lyckas måste gymnastiklärarna ha kunskap om genus och sexualitet samt hur könsnormer har påverkan på undervisningen innan de kan börja utmana dem (Flintoff & Scraton 2001).

Enligt en svensk studie av Larsson et al. (2007) låter gymnastikläraren de idrottsintresserade eleverna ha ett större inflytande under lektionerna. Då blir det ofta bollspel, vilket anses som maskulint. Enligt en annan svensk studie av Alsarve et. al (2017) har lärare fortfarande åsikter om hur pojkar och flickor naturligt "är". Dessa stereotypa föreställningar om könen kan vara till exempel att pojkar gillar fotboll eller att flickor gillar dans. Forskarna Larsson et al. (2007) menar att föreställningar om flickor och pojkar aldrig har problematiserats, utan att lika förutsättningar för flickor och pojkars har begränsats att handla om det ska vara sär- eller samundervisning. Detta kan vara en anledning till att många könsnormer finns kvar i undervisningen.

Många studier har påvisat att fler pojkar än flickor tycker att skolgymnastiken är ett roligt ämne och att färre pojkar än flickor känner sig dåliga i ämnet. Detta speglas i betygen där pojkar har generellt högre betyg i gymnastik än flickor (Larsson, 2005; Skolverket 2010). Detta berör inte endast Sverige, likande resultat som att flickor är mindre aktiva under gymnastiklektionerna har även påvisats i internationella studier (McKenzie et al., 2004). I en studie av Vargos (2017) jämförde man hur fysiskt aktiva elever är under särundervisning jämfört med under samundervisning. De kom fram till att flickor hade lika hög hjärtfrekvens som pojkar när de hade gymnastikundervisning endast med elever av samma kön. Under gymnastiklektioner med blandade grupper hade flickor en betydligt lägre hjärtfrekvens än pojkar. Enligt forskaren kan orsaker bakom detta vara att flickor under samundervisningen hade färre interaktioner med bollen i olika bollsporter än flickor under särundervisningen (Vargos, 2017). Detta gäller även Finland. Enligt en studie av Turpeinen och Hakamäki (2018) rör sig pojkar i en större utsträckning och mera intensivt än flickor både under

skoldagen och på fritiden. I en annan finsk studie av Rajala et al., (2014) undersöktes flickors och pojkars subjektiva sociala ställning i skolan. Resultaten visade att pojkar placerade sig själva i en högre ställning än vad flickor gjorde samt att de elever som placerade sig högre också var mera fysiskt aktiva under skoldagen.

En svensk studie av Quennerstedt et al. (2008) indikerar likande resultat. Genom ett frågeformulär kom de fram till att flickor är mindre positivt inställda till skolämnet gymnastik, är mindre fysiskt aktiva under lektionerna och känner att de har ett mindre inflytande på undervisningen än pojkar (Quennerstedt et al., 2008). Skolverkets (2010) studie visar att både flickor och pojkar gillar ämnet gymnastik, men en högre andel pojkar har en positiv inställning jämfört med flickor. Pojkar som gillade ämnet upplevde att de lärt sig något, medan flickor som också gillade ämnet i samma utsträckning upplevde att de inte lärt sig särskilt mycket. Pojkar ansåg också att de "ofta" eller "hela tiden" får visa vad de kan i större utsträckning än vad flickor ansåg sig få. Resultatet påvisar ett tydligt mönster att gymnastikundervisningen gynnar framför allt idrottsaktiva pojkar. Det är ändå inte sagt att alla pojkar gynnas och alla flickor missgynnas (Skolverket, 2010).

En amerikansk studie av Azzarito et al. (2006) studerade högstadieflickors deltagande i gymnastikundervisningen. Flickor deltog i vissa aktiviteter men frigjorde sig från andra på grund av hinder relaterat till kön. Stereotyper om flickor begränsade flickors deltagande i gymnastiken. I gymnastikundervisningen upplevde flickor lika möjligheter till fysisk aktivitet men de upplevde begränsningar för deras val till skillnad från pojkar. Lärares uppfattningar om flickors val och möjligheter skilde sig från elevernas. Studiens resultat tyder på att lärare borde förbättra flickors status i gymnastiken. Detta kan göras genom att lärare är medvetna om könsstereotyper och om flickors uppfattning av könshinder för deras deltagande, snarare än att tvinga flickor att delta i aktiviteter som de upplever är i pojkars fördel (Azzarito et al., 2006).

I Quennerstedt et al. (2008) studie ansågs gymnastiken som det ända "pojkgiga" skolämnet och pojkar hade även en större inflytande på undervisningen samt fick högre betyg än flickor. Att flickor deltar mindre och får lägre betyg än pojkar i skolgymnastiken kan förklaras med gymnastikens maskulina aktiviteter och heteronormativa värderingar vilket missgynnar de flesta flickor. Fritidshobbyn har också en påverkan på elevers betyg. Men från ett genusperspektiv kan man se att pojkars populäraste fritidshobbyer även är de aktiviteter och

idrottsgrenar som utövas mest under gymnastiklektionerna. Troligtvis är dessa aktiviteter i en stor utsträckning med i bedömningen. Då får pojkar högre betyg i ämnet gymnastik än flickor. Studiens resultat indikerade även att gymnastiklektionerna ökade pojkars självförtroende i högre grad än flickors. Det är ändå bra att vara medveten att kön och genus inte nödvändigtvis är den enda påverkande faktorn på dessa resultat (Quennerstedt et al., 2008).

3.4 Maskulinitet, femininitet och heteronormativitet i skolan och i ämnet gymnastik

Hierarkier och grupperingar mellan elever konstruerar och kontrollerar möjligheter relaterat till kön. Genom dessa hierarkier uppfattar eleverna önskad eller förväntad "manlighet", "kvinnlighet" eller heterosexuallitet. Antingen försöker de implementera de så kallade "rätta" modellerna eller ifrågasätta dem. Ett exempel på önskad eller förväntad "manlighet" är att pojkar är intresserade eller bra på idrott, medan om de inte är det kan de anknytas till feminina eller kvinnliga pojkar (Lehtonen, 2003). Då ses idrott som något maskulint och att kvinnokroppen inte kan vara lika kunnig som den manliga. Skolan och skolgymnastiken har en betydelsefull roll och en stor påverkan på elevers uppfattning och medvetenhet om sin kropp och sitt kön. Gymnastikundervisningen kan ge alternativ till rådande maskulinitet och femininitet samt till kropps rörelser förknippade med dem (Berg, 2010).

Genom skolans undervisning skapas och upprätthålls vissa maskuliniteter och femininiteter (Connell, 1999; Alsarve et al., 2017). Idrotten skapar manliga normer och manliga förhållningssätt (Larsson, 2003). På samma sätt gäller detta skolgymnastiken. I skolan och i vårt hela samhälle mäts kvinnor och män ständigt mot rådande maskulinitetsnormer. Genom sociala sammanhang utformas elevers uppfattningar om vad det innebär att vara pojke eller flicka. I skolan pågår denna genussocialiserande process ständigt (Svaleryd, 2005). Könsnormerna kan ifrågasättas men att följa dem belönas ofta socialt. Pojkar som utövar mera maskulina aktiviteter anses mera naturligt än om de utövar mera feminina aktiviteter. Ett manligt närmande av femininet kan tolkas som ett hot mot heteronormativiteten. Maskulinitet och sexualitet är mycket sammanflätat i vårt samhälle (Nordberg, 2005). Pojkar som inte följer heteronormen blir lättare kallade för homosexuella än de flickor som inte följer heteronormen. Pojkar som till exempel utövar "feminina" rörelser blir lättare diskriminerade än flickor som utövar "maskulina" rörelser. Detta leder till att pojkar som saknar maskulina beteenden missgynnas mera än flickor med maskulina beteenden (Larsson et al., 2011). Då

stärks den existerande heteronormativiteten och könsnormer om vad som är manligt respektive kvinnligt. Ur ett genus- och maktperspektiv riskerar dessa maskulinitetsnormer och heteronormer att skapa orättvisa villkor för både flickor och pojkar i gymnastikundervisningen (Alsarve et al., 2017; Larsson et al., 2011).

I gymnastikundervisningen fokuserade man tidigare mera på tävling och prestation, speciellt inom pojkgymnastiken (Berg, 2010). Fokus på tävling och prestation är centralt när det kommer till hegemonisk maskulinitet och kan ge en uppfattning om vad som är manligt respektive kvinnligt och därmed stärker existerande heteronormer (Larsson, 2003). Enligt Larsson (2009) är en vanlig uppfattning om könen att pojkar skulle vara mera tävlingsinriktade än flickor och att flickor tränar mera för sin hälsa och det sociala. Dessa könsnormer antar då hurdana flickor "ska vara" vilket sedan påverkar deras deltagande även om de skulle vilja delta. Genom att utmana könsnormer utmanas även heteronormativiteten. Enligt studien av Larsson et al. (2007) behandlas flickor enligt pojkars villkor i ämnet gymnastik, vilket innebär att pojkar har en privilegierad ställning i gymnastiken. Den manliga överordningen i gymnastiken kan tolkas som ett uttryck för heteronormativitet (Larsson, 2005). Detta innebär att det inte räcker att endast vara pojke, utan att man måste vara det på "rätt" sätt, det vill säga den normativa heterosexuella (Larsson et al., 2007).

Nordberg (2005) poängterar att pojkars och flickors beteenden inte är givna naturliga pojk- och flickegenskaper, utan att dessa beteenden är uttryck från erfarenheter. Att pojkar är mera tävlingsinriktade kan tolkas som en medfödd egenskap men Nordbergs tolkning är att pojkarna är mera tävlingsinriktade under gymnastiklektioner än flickor eftersom de har lärt sig att gymnastikundervisningen innehåller tävling och att tävlandet ses som en bekräftelse av den manliga könsidentiteten. Pojkar har också mera erfarenhet av aktiviteter som innehåller tävlingsmoment, såsom bollsporter, vilket ofta tar en tredjedel av undervisningstiden i ämnet gymnastik (Nordberg, 2005). Enligt Skolverkets studier upplever elever att det viktigaste i gymnastiken är att ha roligt genom rörelse, lära sig samarbeta, godkänna sin kropp samt att utveckla sitt självförtroende. Elever tycker att det minst viktiga är att tävla, detta gäller både flickor och pojkar. Även om både elever och lärare anser tävling som mindre viktigt, präglas ändå skolgymnastiken av bollsporter med tävlingsmoment. Ensidig betoning på bollsporter kan få negativa konsekvenser på jämställdhet (Skolverket, 2010).

Larsson et al. (2011) utforskade elevers upplevelser om förhållandet mellan rörelse och heteronormativitet i gymnastikundervisningen. De kom fram till att elever och deras fysiska rörelser påverkas av heteronormativiteten, av vad som anses vara normalt. De menade att det finns rörelser och aktiviteter som anses normala och därmed heteronormativa. Att vara en "normal" eller heterosexuell flicka i gymnastiken är att följa en feminin modell, det vill säga ha ett rytmiskt sinne, god koordination och ett gott självförtroende i dans men inte i bollsporter. För att vara en "normal" eller heterosexuell pojke gäller det att följa en maskulin modell, det vill säga ett aggressivt och tävlingsinriktat beteende. Detta betyder att många elever blir begränsade om de inte följer dessa heteronormativa modeller. Vissa elever som inte följer normerna kan ändå undvika diskriminering eller kränkning genom att ha någon annan egenskap såsom att vara populär eller atletisk (Larsson et al., 2011). Alsarve, et al. (2017) menar att föreställningar och stereotyper utifrån kön innehåller makt, det vill säga att vissa typer av manlighet värderas generellt högre än kvinnlighet. Lärare och elever är så vana vid denna maktstruktur att många pojkar upplever ett slags hot mot sin manlighet när undervisningen innehåller aktiviteter som kan ses feminina, såsom dans. Detta kan förklaras med att då pojkar utför dansrörelser riskerar de att kopplas till femininet och därmed förlora sin maskulinitet, det vill säga sin dominerande position i den sociala hierarkin (Alsarve et al., 2017).

Enligt Nordberg (2005) framstår en maskulin flicka som något positivt och en feminin pojke som något negativt. En maskulin flicka kan ses som modig och orädd medan en feminin pojke som omanlig och saknande av vissa egenskaper. Femininet kan kopplas till något negativt både hos flickor och pojkar. Genom att det maskulina ger högre status än det feminina, är det lättare att uppmuntra flickor att prova till exempel maskulina aktiviteter än det är att uppmuntra pojkar att prova feminina aktiviteter. Hotet av att stämpas som feminin pojke sammankopplas med att pekats ut som homosexuell. Denna koppling skapar problem både för "feminina" pojkar och "maskulina" pojkar. Att falla utanför heteronormen finns ständigt närvarande. Den stereotypa och begränsande maskulinitetsföreställningen har format en norm om hur pojkar "bör" vara vilket dominerar i samhället och därmed skapar problem för många pojkar som faller utanför normen (Nordberg, 2005). Detta understryker även Connell (1999), som menar att det finns en ideal manlighetsföreställning i vårt samhälle, vilken både underordnar kvinnor och de män som inte följer den heterosexuella normen. För att kunna förstå variationen i könen är det viktigt att se maskulinitet och femininet som positioner som kan tillämpas av både flickor och pojkar (Nordberg, 2005).

Enligt forskarna Azzarito & Solmon, (2009) är problemet inom gymnastikundervisningen de snäva och binära uppfattningarna av maskulinitet och femininet. Dessa uppfattningar definierar flickors och pojkars kroppar och beteenden, speciellt flickors. Flickors uppfattningar förblir kulturellt formade av ett betydligt snävare utbud av fysiska aktiviteter jämfört med pojkars. Forskarna håller med om att det är en utmaning att förbättra elevers deltagande i gymnastikundervisningen. För att skapa en rättvis undervisning är det viktigt att tänka utanför heteronormativa könsnormer, det vill säga flickor kan bete sig "maskulint" och pojkar kan bete sig "feminint". De heteronormativa könsnormerna diskriminerar elevers deltagande, vilket kan begränsa flickors och vissa pojkars fysiska utveckling. Elever ska också få möjligheten att utforska sin identitet och mer fritt konstruera sina kroppar i form, storlek och muskulatur. Detta kan göras genom en mer varierande gymnastikundervisning med ett större utbud.

3.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Genus och jämställdhet i gymnastikundervisningen har utforskats en hel del. Flera studier som berör området är från lärares perspektiv. Att finna tidigare kvalitativ forskning som undersökt elevers upplevelser om gymnastiken där könsnormer skulle ha diskuterats har varit utmanande.

Idag är forskning ense om att vissa könsnormer skapar könsskillnader och ojämlikhet i skolgymnastiken. Genom att synliggöra dessa normer kan man skapa en mer jämställd undervisning. Den tidigare forskningen har visat att samundervisning behövs för att bryta existerande könsnormer med negativa konsekvenser. Men endast könsblandade grupper räcker inte till. Det behövs förståelse om flickors och pojkars villkor i ämnet och mera kunskap om genus och könsmaktstrukturer från både skolor och lärare.

Gymnastikundervisningen skapar och upprätthåller vissa maskuliniteter och femininiteter. Gymnastiken anses som ett maskulint ämne vilket gynnar elever med maskulina drag. Detta betyder att pojkar gynnas mer än flickor, men inte alla pojkar. Den manliga överordningen i gymnastiken kan också tolkas som ett uttryck för heteronormativitet. Vad som anses manligt respektive kvinnligt stärker könsnormer och heteronormativitet.

För att sammanfatta har tidigare forskning visat att vissa könsnormer skapar könsskillnader och ojämlikhet, både medvetet och omedvetet, men det saknas kunskap om vilka dessa

problemskapande könsnormer är enligt elever. Mer forskning som undersöker elevers upplevelser av jämställdheten i gymnastiken samt vilka könsnormer som kommer till uttryck behövs för att kunna utveckla en mer jämställd och genusmedveten undervisning. Därför kommer denna studie ta fram vilka könsnormer som kommer till uttryck i gymnastiken genom elevers berättelser om gymnastiken, samt tolka elevers upplevelser om jämställdheten i ämnet.

4 Teoretisk utgångspunkt

Studiens teoretiska utgångspunkt är ett genusperspektiv med avstamp i Yvonne Hirdmans (1988) teori om genussystem och genuskontrakt. Dessa teorier guidar studien och används när materialet analyseras. Hirdmans teorier förekommer i många studier som behandlar kön, genus och jämställdhet. Hirdman definierar begreppet genus som könsroll och socialt kön. Begreppet används för att skilja på biologi och kultur.

Hirdmans teorier används i denna studie för att förstå hierarkier relaterat till kön och hur könsnormerna styr oss. Dessa normer och hierarkier råder även i skolvärlden. Eftersom Hirdmans teori om genuskontrakt handlar om hur det förväntas att kvinnor och män "ska" bete sig mot varandra, är denna teori lämplig för studien då det utforskas vilka könsnormer som framkommer i skolgymnastiken. Hirdmans teori om genussystem används i studien för att hitta och förstå möjliga hierarkier mellan könen i skolgymnastiken.

4.1 Genussystem

Genussystem kan förstås som ett dynamiskt system som förklarar processer, fenomen, föreställningar och förväntningar. Detta innebär att genussystem är en ordningsstruktur av kön. Genussystemet har två grundläggande logiker. Den ena är dikotomin om särhållandet mellan könen, manlighet och kvinnlighet ska inte blandas. Ju mer man differentierar samhället, desto mer komplext och känsligt blir särhållandets konsekvenser. Den andra logiken är hierarkin, det är det manliga som är normen. Detta innebär att det finns en hierarki där manligt har högre ställning och är överordnat det som ses som kvinnligt. Hirdman poängterar att det är just särhållandet som legitimerar den manliga normen. Dessa logiker är konstruerade och skapade av vår kultur, varken en kvinna eller man föds till det, utan båda skapas (Hirdman, 1988).

Teorin om genussystem saknar dock en väsentlig del, nämligen ett sexualitetsperspektiv. Sexualitetens, mera sagt den normativa heterosexualitetens, betydelse för reproduktionen av genussystem saknas i Hirdmans teorier. Processerna av genusskapandet är sammanflätat med föreställningar och handlingar anknutna till heteronormativitet. Kopplingarna mellan sexualitet och genus kan sammanfattas till hur heteronormativitet är inbyggt i vårt medvetande. Heterosexualiteten som institution, maktordning och norm skapar och återskapar hierarkier, vilket ses som en förutsättning för mäns makt och kvinnors underordning (Ambjörnsson, 2004).

4.2 Genuskontrakt

Hirdman (1988) belyser även begreppet genuskontrakt, vilket hon beskriver som osynliga kontrakt mellan kvinnor och män. Med genuskontrakt menar hon att det finns regler för hur kvinnor och män ska bete sig mot varandra. Dessa kontrakt är som normer för hur vi ska vara mot varandra. De syns till exempel i språket: hur vi ska prata med varandra, i arbetet: vem gör vad, i kärlek: vem ska förföra vem, i utseendet: hur vi ska se ut enligt vårt kön och så vidare. Genuskontraktet påvisar att det skapas en hierarki där mannen har en högre ställning än kvinnan. Dessa genuskontrakt ärvs från generation till generation. Kontraktet är de ömsesidiga föreställningarna, medan systemet är den process som skapar isärhållandet och hierarkier. Genom att använda sig av genuskontrakt får man ett användbart redskap för att beskriva kvinnors möjligheter, vilket sätter relationen mellan maskulint och feminint i centrum för förståelsen. Förståelsen av dessa osynliga genuskontrakt som reglerar förhållandet mellan könen, medför en möjlighet att fördjupa förståelsen av hur manliga normer har förändrats genom historien. Att ha en förståelse av systemskapandet där det manliga är överordnat det kvinnliga, kan man undvika att bidra till att reproducera systemet (Hirdman, 1988).

5 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka och beskriva vilka könsnormer som framkommer i skolämnet gymnastik enligt finländska högstadieelever. Syftet är också att undersöka, analysera och tolka elevernas upplevelser om jämställdhet i gymnastiken.

Studiens frågeställningar är:

- Hur beskriver högstadieelever en gymnastiklektion?
- Vilka könsnormer kommer till uttryck i dessa beskrivningar?
- Hur upplever högstadieelever jämställdhet mellan könen i ämnet gymnastik?

6 Metod

För att få en djupare förståelse av könsnormer upplevda av elever har en kvalitativ metod valts för denna studie. När man väljer en kvalitativ metod vill man få en djupare subjektiv inblick i ett problemområde. Denna studies problemområde var vilka könsnormer upplevs av elever i skolgymnastiken. Kvalitativ forskning handlar om den mänskliga upplevelsens betydelse. Upplevelser är alltid subjektiva och att förstå upplevelser är en tolkningsfråga (Tuomi & Sarajarvi, 2018). Subjektiva upplevelser och känslor kan inte utforskas objektivt eftersom alla har egna förutsättningar och upplevelser som påverkar ens tänkande (Toikkanen & Virtanen, 2018). En kvalitativ metod var ett lämpligt val då det undersöktes högstadieelevers upplevelser, erfarenheter och iakttagelser av könsnormer i ämnet gymnastik.

I följande kapitel beskrivs studiens valda metod för datainsamling, urval, hur arbetet genomförts samt en redogörelse av analysmetoden. Därefter diskuteras studiens tillförlitlighet och trovärdighet samt dess utmaningar. Till sist tas studiens etiska aspekter upp.

6.1 Datainsamling

Metoder där man vill fråga forskningspersoner kallas frågemetoder, vilka kan indelas i muntliga och skriftliga metoder. Till skriftliga metoder hör kortare essäer och berättelser. När man använder sig av denna skriftliga metod ber man forskningspersonen skriva ner sina upplevelser, tankar och åsikter i ett visst ämne eller tema. Det är svårt att säga vilken av frågemetoderna som är lämpligast för ett visst slag av information (Andersson, 1985). Valet

av datainsamlingsmetod var en sorts frågemetod i form av privata/personliga dokument. Dessa dokument kan till exempel vara tal, brev, dagböcker, essäer och berättelser (Bryman, 2018). Berättelser som datainsamlingsmetod innehåller antaganden att den som skriver berättelsen uttrycker sig bättre skriftligt (Tuomi & Sarajarvi, 2018).

Datainsamlingen genomfördes i samarbete med en lärare i svenska och litteratur. Materialet samlades in genom en uppgift som tre högstadielklasser fick av läraren. Uppgiften som eleverna fick, gick ut på att skriva en berättelse om en gymnastiklektion och därmed beskriva sina upplevelser och känslor av skolämnet gymnastik (se bilaga 1). Det behövde inte vara en specifik lektion, utan det fick även vara mera allmänt om vad eleverna upplever. Eleverna uppmanades att skriva både positiva och negativa upplevelser samt tankar och känslor som ämnet väcker. Elevernas uppgift formulerades utifrån en förhoppning om att alla skulle förstå den på ett likartat sätt. Elevernas uppgift planerades enligt studiens forskningsfråga och frågeställningar.

6.2 Urval

Urvalet för studien var elever från ett högstadium i Helsingfors, Finland. Skolan valdes på basis av att skolan och dess rektor var bekant från tidigare för mig som forskare och kunde kontaktas. Elevernas lärare i svenska och litteratur valde vilka klasser som skulle delta i studien. Urvalet bestod av sammanlagt 36 elever var av 20 elever deltog i studien. Av dem som deltog var det tio flickor, nio pojkar samt en könsneutral elev. Eleverna som valdes för denna studie var i åldern 14–15 år och gick i årskurs åtta.

6.3 Genomförande

Syftet med denna studie var att undersöka vilka könsnormer som förekommer i skolgymnastiken ur elevers perspektiv. För att få ett lämpligt urval kontaktades en skola i Helsingfors för studien ifråga. Forskningsskolans rektor kontaktades först varefter ett forskningstillstånd ansöktes av Helsingfors stad. Efter godkännande kontaktades skolans lärare i svenska och litteratur angående ett samarbete. Ett informationsblad med ett samtyckesformulär skickades till forskningspersonerna och deras föräldrar/vårdnadshavare innan datainsamlingen kunde börja (se bilaga 2).

Urvalet för datainsamlingen var tre klasser i årskurs åtta. Datainsamlingen utfördes i april 2021 under en lektion i svenska och litteratur. Datainsamlingen utfördes i samarbete med läraren. Läraren gav uppgiften som en extra uppgift utan bedömning. På detta sätt fick jag som forskare materialet för studien. Uppgiften eleverna fick var en fråga om hur de upplever en gymnastiklektion (se bilaga 1). Det behövde inte vara en specifik lektion och de uppmuntrades att skriva så detaljerat som möjligt vilka tankar och känslor gymnastiken väcker. Orsaken till att uppgiften var en relativt neutral fråga var för att undvika att styra eleverna mot önskvärda svar. På detta sätt hade jag som forskare en mindre påverkan på elevsvaren än om jag förklarat vad en könsnorm är och sedan frågat vilka könsnormer de upplever i gymnastiken. Instruktionerna för elevuppgiften var att skriva minst en sida text om en gymnastiklektion, för övrigt var det fritt. I uppgiften stod det att de fick gärna skriva både positiva och negativa upplevelser om ämnet och uppmanades att undvika att skriva namn på lärare eller klasskompisar. Eleverna skrev texterna på dator som läraren sedan samlade in. Läraren såg till att de texter som skickades till mig hade ett samtycke och var anonyma, därefter var inte eleverna igenkännbara i studien. Om någon personlig information skulle ha kommit upp i elevernas beskrivningar skulle de inte ha publicerats i studien. Efter det att jag fått alla texter av de som hade samtyckt till att delta i studien, påbörjades analysen av materialet.

6.4 Dataanalys

Tolkning och analys av den kunskap man får av texter kan göras på flera olika sätt. När man analyserar skrivna texter rekommenderas en innehållsanalys (även en diskursanalys) (Tuomi & Sarajärvi, 2018). En kvalitativ innehållsanalys är ett av de vanligaste angreppssätten att analysera dokument (Bryman, 2018). Eftersom denna studies datainsamlingsmetod var texter skrivna av elever har en kvalitativ innehållsanalys valts som analysmetod. En tematisk analys kunde ha fungerat lika bra.

En innehållsanalys är en metod som används för att analysera texter och dokument, det vill säga en sorts textanalys, vilket innebär att man kan granska till exempel dagböcker och essäer (Bryman, 2018). Innehållsanalys är en metod där data analyseras i detalj. Man granskar den data man fått och letar efter likheter och skillnader mellan meningar och därefter sammanfattar dem. Detta kan göras genom att systematiskt koda och kategorisera innehållet i texten (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Innehållsanalysen är ett mycket flexibelt angreppssätt för att

analysera skrivet material. Med hjälp av en innehållsanalys söker man bakomliggande teman, mening, förståelse, mönster eller maktstrukturer från en text (Bryman, 2018).

Innehållsanalysen kan användas för att beskriva och sammanfatta ett studerat fenomen eller utveckla ny kunskap av ett fenomen. Analysen kan sedan koppla resultaten till en bredare kontext och andra forskningsresultat (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

För denna studie har det valts en konventionell innehållsanalys med en blandning av både induktiv och deduktiv ansats, rättare sagt en abduktiv ansats. Denna ansats har valts på grund av att materialet styr analysen och det finns en teori som studien lutar sig på, det vill säga Hirdmans genusteori (1988). När man analyserar kvalitativa data pratar man ofta om en induktiv eller en deduktiv ansats men det finns även en tredje ansats, en abduktiv. Den abduktiva ansatsen liknar en kombination av ett induktivt och ett deduktivt synsätt. Detta innebär att en abduktiv ansats utgår ifrån empiriskt material, som i den induktiva ansatsen, men har även en teori som utgångspunkt, så som i den deduktiva ansatsen (Patel & Davidson, 2011).

Det finns tre metoder för en kvalitativ innehållsanalys; konventionell, riktad/styrd eller summerande innehållsanalys. En konventionell innehållsanalys är en induktiv metod där kategorier och koder fås direkt från materialet, det vill säga materialet styr analysen. En riktad/styrd innehållsanalys är en deduktiv metod för att bekräfta eller utveckla en teori som redan finns utifrån ett förbestämt schema, det vill säga teorin styr analysen. En summerande innehållsanalys är en metod som hjälper en att få en överblick av innehållet i en kontext (Tuomi & Sarajärvi, 2018). I innehållsanalysen tar man hänsyn till både manifesta meningar, det vill säga synliga, och latent meningar, det vill säga underliggande eller osynliga meningar (Bryman, 2018).

Det första steget i den konventionella innehållsanalysen var att läsa igenom texten och förenkla den, det vill säga reducera bort det som inte var relevant för studien (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Hela urvalet användes, vissa texter användes mer och vissa mindre men ingens text utelämnades. Elevernas texter lästes igenom flera gånger för att ge en helhetsbild. Därefter lästes texterna noggrannare med syftet att identifiera skillnader, liknelser och meningar för att sedan förenkla dem. Detta kan göras till exempel genom att understrycka uttryck som beskriver samma sak med samma färg och sedan förenkla dem (Tuomi & Sarajärvi, 2018). De meningar som underströks och förenklades var relevanta för studiens

syfte och frågeställningar. Dessa förenklade uttryck listades sedan på varandra. När elevernas texter lästes igenom, upptäcktes det flera likheter och olikheter i dem, vilka formades till olika kategorier. Därefter eftersöktes manifesta likheter och skillnader mellan uttrycken och sedan kategoriserades de i skilda över- och underkategorier. Hirdmans genusteori kopplades i skapandet av kategorier. Ett exempel var en tydlig hierarki mellan könen i en elevs text. Då blev genussystem som en underkategori. Slutligen formulerades huvudkategorier eller teman från det latent innehåll.

Under hela analysens gång sågs det till att den röda tråden till det ursprungliga materialet fanns kvar samt en koppling till studiens teoretiska utgångspunkt för att hålla den abduktiva ansatsen. I alla analysens faser ska forskaren försöka förstå innehållet ur forskningspersonernas perspektiv och när man drar slutsatser av materialets innehåll ska forskaren försöka förstå betydelsen för forskningspersonerna (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

6.5 Reliabilitet och validitet

I de flesta studier pratar man om begreppen *reliabilitet* och *validitet*. Dessa begrepp används för det mesta i kvantitativ forskning. I kvalitativ forskning använder man istället ofta begreppen tillförlitlighet/pålitlighet (*dependability*), trovärdighet (*credibility*) och överförbarhet (*transferability*) (Tuomi & Sarajärvi, 2018; Bryman, 2018). Med reliabilitet menar man om forskningsresultaten är reproducerbara. I kvalitativ forskning kan man jämföra reliabilitet med tillförlitlighet, det vill säga man skapar en fullständig och tillgänglig redogörelse om alla studiens faser. Med validitet menas det om studien undersökt det som lovats eller avses att undersökas. Trovärdighet kan jämföras med intern validitet, med andra ord säkerställer man att studien utförts på "rätt" sätt enligt de regler som finns. Överförbarhet kan jämföras med extern validitet, det vill säga i vilken utsträckning man kan generalisera resultaten till andra sociala miljöer (Bryman, 2018), i det här fallet till andra skolor i Finland.

När man undersöker upplevelser, ses människans liv och upplevelser som unika och ständigt förändringsbara, vilket innebär att kunskapen vi får ut av erfarenheter och upplevelser är individuella och kan förändras. Detta kan ha en påverkan på kvalitativa studiers överförbarhet (Toikkanen & Virtanen, 2018). Trovärdigheten kan även vara ett problem i denna studie. Eftersom datainsamlingsmetoden var i form av privata dokument kan trovärdigheten sjunka. Man kan inte vara säker på om författaren (i detta fall eleverna) skriver ner verkligen sina

sanna tankar och känslor (Bryman, 2018). Det kan hända att eleverna inte vågar uttrycka sig eftersom de vet att dels deras lärare läser texterna, dels en utomstående person, jag som forskare. I kvalitativ forskning är det dessutom omöjligt som forskare att inte ha någon påverkan. Därför är det viktigt att presentera sitt material så neutralt som möjligt utan egna fördomar och åsikter.

6.6 Etiska hänsynstaganden

Denna studie har följt de etiska riktlinjer Vetenskapsrådet (2017) beskriver i sin rapport om god forskningssed i Sverige samt Forskningsetiska delegationens anvisningar (2019) om etiska principerna för humanforskning i Finland. Studien har ett tydligt syfte som besvaras med hjälp av studiens metod. Forskningspersonerna i studien var elever från ett högstadium. Ett informationsblad samt ett samtycke gavs till eleverna och deras föräldrar/vårdnadshavare. För att eleverna kunde delta krävdes ett skriftligt samtycke. Dessutom behövdes ett ytterligare samtycke av föräldrar/vårdnadshavare av de elever som var under 15 år.

I informationsbladet kom det fram vad studien gick ut på och hur datainsamlingen gick till, samt det poängterades att alla svar och personlig information hålls anonymt och konfidentiellt. Detta har inneburit att det inte samlades in någon personlig information om eleverna, förutom elevernas ålder och eventuellt deras kön, och att materialet förvarades på ett säkert sätt att ingen obehörig fick tag på materialet. När uppsatsen blivit godkänd raderas all data. Elevernas deltagande var helt frivilligt och de hade rätt att vägra att delta, vilket även stod i informationsbladet. Eleverna informerades också om att de när som helst under studiens gång kan avbryta sitt deltagande utan att ange någon orsak samt utan att det har några negativa konsekvenser för studien.

Studien medförde inte någon betydande risk eller skada för forskningspersonerna. Det var viktigt att jag som forskare inte omformulerade materialet jag fick, utan analyserade det och skrev resultatet så som de kommit fram av datainsamlingen. Eleverna var även medvetna om att alla svar var anonyma och att de inte kommer att vara igenkännbara, möjligen mer än för sig själva. Därför uppmanades eleverna att de inte skrev namn på eventuella personer de skrev om. Om någon av eleverna skulle ha varit igenkännbara av elevernas skrivna texter skulle de ha raderats ur materialet.

Möjliga utmaningar och etiska problem med denna studie kan vara att ämnet som utforskas är känsligt och då spelar flera etiska aspekter roll. Eftersom studien berör könsnormer hos en målgrupp som är tonåringar, måste man ta flera aspekter i beaktande. Man kan inte ge färdiga förväntningar eller föreställningar om hurdana svar man vill ha. Därför valdes det att uppgiften eleverna fick var neutral för att inte ha signalerat till eleverna eventuellt önskvärda svar. I elevernas uppgift antydde det inte heller specifikt på vad som eftersöktes, det vill säga könsnormer. Detta framkom inte heller i informationsbladet eleverna fick. Könsnormer är speciella eftersom de ofta är svåra att ta på. Förväntningen var att det sannolikt framkommer könsnormer i elevers beskrivningar av en gymnastiklektion.

7 Resultat

I detta kapitel presenteras studiens resultat. I presentationen av studiens resultat belyses vilka könsnormer som framkommer i elevernas texter om skolgymnastiken samt hur de upplever jämställdheten i ämnet. Resultatet presenteras i form av löpande text samt direkta citat ur elevernas texter för att visa exempel vad eleverna skrivit.

Studios resultat presenteras i tre avsnitt vilka utgår från studiens frågeställningar och enligt analysens kategorier. Det första avsnittet beskriver elevernas upplevelser och känslor kring skolgymnastiken, med kategorier om det *positiva och negativa*. En annan kategori tar upp *klassanda och gruppindelning*. Det andra avsnittet utgår från studiens andra frågeställning, vilka könsnormer som framkommer i elevernas texter. Dessa resultat kopplas till teorin om genussystem och genuskontrakt. Kategorierna relaterade till könsnormer är *tävling eller lek, omklädningsrummet* och *undervisningsinnehållet*. Underkategorier till undervisningsinnehållet är *dans, styrketräning och konditionsträning, simning* samt *ishockey och bollsporter*.

7.1 Elevernas upplevelser om gymnastiken

Elevernas texter var mångsidiga och skilde sig till en viss del från varandra. Flera skrev på en mera allmän nivå vad de tycker om i gymnastiken, såsom vilka aktiviteter, idrottsgrenar och lekar de tycker om eller inte tycker om. Några elever skrev om känslor som de upplevt i specifika situationer. Vissa nämnde också vad de upplever före och efter gymnastiklektionen. Skillnader hur pojkar och flickor upplever gymnastiken fysiskt framkom i elevernas texter. En

pojke beskrev gymnastiken som inte så fysiskt ansträngande och att han upplever att han inte blivit trött på gymnastiklektionerna. Några pojkar skrev att man blir någon gång svettig på gymnastiklektionen. Medan en flicka skrev att man ofta inte ens blir svettig så som man skulle bli på ett träningspass, men att man ändå blev trött. En annan flicka upplevde gymnastiken mera som en hobby än som skola. En flicka beskrev skolgymnastiken som ett ganska enkelt ämne.

I skolan så tycker jag att gymnastiken är fysiskt inte för utmanande som är bra, jag säger inte att den ska vara mera. [...] jag tror inte att jag har blivit trött på någon av timmarna i gymnastiken.

Efter gympalektionen är jag ofta trött och hungrig. Egentligen vet jag inte varför jag är trött, eftersom det lätt blir så att man inte rör på sig mycket. Det är inte som ett träningspass och man blir ofta inte ens svettig.

En gympalektion känns mera som en hobby än skola och det är en mycket bra sak.

Gymnastiken är ett roligt och ganska enkelt ämne. Man får röra på sig under skoldagen och om man är aktiv på timmarna och har med sig träningskläder varje lektion kan man få ett bra betyg i det.

Skolgymnastiken handlar enligt eleverna om att få röra på sig, ha roligt och att må bra. Dessutom nämner de flesta elever vikten av att få vara med sina vänner under gymnastiklektionerna, vilket upplevs positivt. Överlag upplevs gymnastiken inte som något för fysiskt ansträngande, speciellt inte för de elever som idrottar på sin fritid. Dessa elever jämförde skolgymnastiken med sina fritidsträningar.

7.1.1 Positivt och negativt

De flesta elever upplevde gymnastiken som ett positivt skolämne, både flickor och pojkar. Men negativa upplevelser relaterat till kön framkom hos vissa elever, speciellt hos flickor.

En elev beskrev det positiva med gymnastiken så här:

Jag har alltid ett positivt tänkesätt när det är gymnastik. Gymnastik är som terapi till mig. Mina alla negativa tankar försvinner och jag känner mig avslappnad och fri. När jag motionerar så får jag en bra känsla och motion gör dig att må fysiskt och mentalt bra.

Vissa elever, både flickor och pojkar älskade ämnet och ser det som sitt favoritskolämne men vissa elever hade en mera neutral inställning till ämnet. En elev skrev att man får prova olika aktiviteter som inte alltid liknar idrott, utan att det kan också vara dans eller orientering. En annan elev skrev att man lär sig också mycket annat än idrott, såsom teamwork. Även skoldagen upplevs kortare om man har gymnastik, enligt en elev.

Gymnastiken i skolan är enligt mig rolig och det är en av mina favoritämnen. Skolgymnastiken är också väldigt mångsidig och man får prova många olika idrottsgrenar och sporter. [...] Det behöver inte heller alltid vara idrott utan det kan också vara dans eller orientering.

Gymnastik är mitt favoritämne och kommer alltid vara det, inte bara för att det är en distrahering från alla läsåmnen skolan har, men för att gymnastiken håller dig motiverad för resten av dagen och man lär sig faktiskt också mycket som t.ex. teamwork, laganda och såklart också så är det hälsosamt för dig.

Jumppa (gymnastik) är ganska säkert mångas favoritlektioner på grund av de här. Jumppa lektionerna gör så att skoldagen känns mycket kortare för att tiden går snabbare och de underlättar skolveckan väldigt mycket särskilt om jumppan är på morgondagen. Det blir inte heller oftast läxor till jumppan vilket är bra. Efter lektionen är de oftast ganska kiva (trevlig) feelis (känsla) för man är inte lika stressad efter jumppan som från andra timmar man skulle vara.

Över lag tycker jag att gympan är helt okej, den är inte den bästa [...]

Kortfattat upplever majoriteten av eleverna gymnastiklektionerna som något positivt. Men det finns en uppdelning i åsikterna mellan könen. Några elever upplevde skolgymnastiken som något negativt, i detta fall var dessa elever flickor. En flicka ansåg sig själv som helt okej på gymnastiklektionerna och upplevde att gymnastiken kan vara tråkig om de har utegymnastik, då det är för kallt.

Jag har alltid varit helt okej med gymnastiken. [...] Någon gång är det ju tråkigt om vi har någonting som inte är så roligt att göra som tex att fara o pulka (åka kälke) när det är -20 grader.

Oklara instruktioner var också något som kom upp i elevernas texter, i detta fall i flickors texter. En flicka upplevde att oklara instruktioner i gymnastiken är det värsta. Hon menar att läraren skriver ord man inte förstår eller så uppfattar man orden fel. En pojke skrev att gymnastik är roligt och ett viktigt ämne. Han ansåg att det är viktigt att ha en lärare som kan sitt ämne för att det ska vara effektivt.

Gymnastiklektioner kan vara de tråkigaste, mest tröttsamma, oroande, krångliga, irriterande, besvärliga, ointressanta, obehagliga lektioner som skolan har. [...] Oklara instruktioner är de värsta angående gymnastiken. Oftast är det läraren som skriver ord man inte förstår eller förkortar allt helt fel, uppfattar man det fel, så kan allt gå tok på fel. Eller så är det bara jag.

Gymnastik är ett roligt och viktigt ämne och att ha en bra lärare som kan sitt ämne är viktigt för att det ska vara effektivt.

Flickan beskrev inte vilka dessa oklara instruktioner och ord är som hon inte förstår. Hon skrev också att hon är rädd för att uppfatta instruktionerna fel. Pojken använde uttrycket "effektivt" och flickan skrev om "oklara instruktioner".

7.1.2 Klassanda och kompisar

Elevernas positiva upplevelser var ofta knutna till det sociala. De beskrev att gymnastiken är roligare om man får göra något med sin kompis och att klasskompisarna har en viktig roll. Vissa tyckte mera om att vara tillsammans med hela klassen och andra med enskilda klasskamrater. En flicka skrev att man blir mera motiverad och att det är roligare när man gör något tillsammans än ensam. Hon gillade att vara tillsammans med hela klassen, till exempel utföra någon lagsport, eftersom hon ansåg att det förbättrar klassandan. En annan flicka såg fram emot gymnastiken eftersom hon fick se sin kompis. Hon beskrev sig själv och sin kompis som sportiga och de kunde motivera varandra.

När man gör gymnastiken med en annan så är det mycket roligare än ensam. Man blir mer motiverad till det man gör när en annan är med. Vi brukar samtidigt tala och skratta tillsammans som gör allt tusen gånger bättre. [...] Det är just det att när man har gymnastik gillar jag vara med hela klassen istället än med en vän för att gymnastiken tycker jag att ska utföras med många människor som en lagsport t.ex. Det förekommer en bra anda när hela klassen är med.

Gymnastikmorgnarna var alltid något jag såg framemot eftersom jag fick se min kompis [...] Vi är båda sportiga och vi gav tillsammans motivation åt varandra.

En flicka beskrev också hur viktig klassandan är, vilket är en positiv sak när det gäller lagsporter. En annan flicka poängterade att man alltid ska försöka vara med i alla aktiviteter även om man inte gillar eller är bra på det eftersom det är då roligare för alla. En pojke beskrev om blandade känslor under gymnastiken. Hur han känner beror på vad han ska göra och med vem. Han njuter att få röra på sig med sina kompisar.

Jag gillar gymnastiklektioner och det är mitt favoritämne. I början av varje lektion känner jag mig energisk och vill spela olika spel. [...] Klasskompisarna har också en viktig roll när det kommer till gymnastik. De ska komma ihåg att heja på och ge goda kommentarer. Och jag ska komma ihåg och ge tillbaka positiv feedback till dom också. Mina vänner är de som får mig på gott humör och att orka kämpa till slut. Det viktigaste att komma ihåg att inte säga elakt eller negativt till andra. Det kan göra en verkligen sårad [...]

Man ska alltid försöka vara med i alla aktiviteter fast än man kanske inte tycker om det eller inte är bra på det för det är roligare för alla andra om alla är med.

Ibland är jag glad, ibland arg, jag har haft jätte många olika känslor under gymnastiken. Det beror mycket vad vi gör och med vem jag gör det. [...] Jag njuter av att röra på mig med mina kompisar. Om det är något jag inte gillar så mycket så blir det lätt att jag lite pratar med mina kompisar och gör inte helt lika ordentligt, men jag gör det ändå.

En flicka ansåg klassandan något bristande. Hon kände att hon inte alltid vågar säga sin idé framför klassen eftersom hon är rädd att andra skulle hata den. Hon tror också att andra känner likadant. Hon beskriver ändå att andan i klassen är ganska bra men kunde vara bättre.

[...] då måste man inte säga det högt framför klassen och vara rädd vad andra skulle tycka om förslaget. Jag är själv är inte så rädd att säga vad jag vill göra, men det varierar lite och det finns gånger då jag har en idé men vågar inte säga det för att om andra skulle hata den. Det finns säkert flera som inte vågar säga sina förslag högt [...] Jag personligen tycker att vi har en ganska bra anda på lektionerna, men den skulle kunna vara bättre. Ett bevis på det är rädslan att säga sina förslag. Ärligt sagt har jag ingen aning hur andan skulle kunna förbättras.

Både flickor och pojkar skrev om hur viktigt det är att ha kompisar i gymnastiken. En flicka antog ändå att pojkar älskar gymnastiken eftersom de får hänga ihop med alla sina kompisar. I hennes text skrev hon om sin bästa vän. Detta kan indikera att hon anser att pojkarna har flera vänner. Hon skrev också att hon ibland skippar enstaka uppgifter och hon tror att andra gör det också.

I vår klass kan jag tänka mig att pojkarna älskade gymnastiken pga. att de fick vara ute och hänga ihop med alla kompisarna. Ibland skippade jag också någon enstaka uppgift eftersom jag inte hade motivation till att göra allt. Jag tror många andra gjorde likadant.

7.2 Könsnormer i elevernas beskrivningar

I elevernas beskrivningar om gymnastiken verkar det finnas könssnormer och föreställningar om hurdana flickor och pojkar "är". I detta avsnitt presenteras vilka könssnormer som framkommer i elevernas beskrivningar. Avsnittet är indelat i stycken enligt analysens kategorier. Kategorierna kopplas till teorierna om genus. Kategorierna är *gruppindelning, tävling eller lek, omklädningsrummet och undervisningsinnehåll*. I kategorin *undervisningsinnehåll* skapades underkategorierna *simning, dans, ishockey, yoga, bollsporter* och *styrketräning/konditionsträning*.

7.2.1 Gruppindelning

I elevernas texter var det för det mesta flickor som skrev om gruppering och gruppindelning enligt kön. En pojke skrev att han kan bli irriterad då läraren inte låter eleverna välja sina grupper. Han beskrev gymnastiken som ett oftast roligt ämne eftersom han får vara tillsammans med sina kompisar men lektionerna kan innehålla uppgifter som inte alltid är så bra. En flicka skrev om problemet med gruppindelningar i klassen och att hon själv föredrog att hela klassen gör saker tillsammans.

Det är oftast ganska roligt på grund av att man får gå, vara och prata med kaverin (kompisar). Någon gång går läraren på nerverna, om hon fast inte låter oss själv välja grupper eller göra någonting på vårt ägna sätt. [...] Uppgifterna är oftast helt bra men dom kan nog också vara helt från skottan (skogen).

När man sätter de som är inte vänner i samma grupp pratar de ganska lite och det hjälper inget. När man sätter vänner i samma grupp hålls klassen grupperad. Kanske skulle man kunna dela de mest sociala eleven i grupper och sedan dela in andra elever i gruppen. Förstås ska eleverna delas in så att inte två människor som inte alls kommer överens med varandra hamnar i samma grupp. Några människor bara passa inte ihop och man måste acceptera det för att inte få dom känna dåligt och förstöra hela lektionen. [...] Det blir ju inte heller roligt att vara hela tiden i grupper, själv tycker jag mera om saker där hela klassen är med. Det skulle ju vara hur lätt som helst om alla skulle kunna vara vänliga, kämpande och ge en chans åt alla och inte bara bestämma att med hen vill jag inte vara eller prata... Efter att man har fått lära känna någon kan man ju bestämma att hen inte är min typ, men man ska ändå inte vara elak mot dom, det är helt onödigt.

Hirdmans (1988) teori om genussystem handlar om den manliga normen vilket skapar maktstrategier och hierarkier mellan könen. Hon menar att den manliga normen legitimeras på grund av särhållandet mellan könen, det vill säga manlighet och kvinnlighet ska inte

blandas. En flicka skrev i sin text att i skolan borde man ha särundervisning i gymnastik eftersom hon då inte skulle känna sig obekvämt kring det motsatta könet. Som ett exempel på teorin om genuskontrakt har flickan tagit till sig av särhållandets logik och bidrar själv till att som underordnad upprätthålla genusordningen.

Om jag skulle få välja, skulle det borde finnas skilda gymnastiktimmor för tjejer och killar, men från samma klass. Och då skulle jag kunna göra lite vad som helst när jag inte skulle känna mig obekvämt.

Samma flicka upplevde att det finns ingen aktivitet som alla skulle trivas med. Hon anser att det alltid finns någon som blir utanför och att uppdelningen kan bli mycket orättvis.

Det finns aldrig en rätt sport som alla skulle trivas i eller en uppgift som skulle vara bra. Det finns alltid några som blir utanför eller så blir uppdelningen så förfärligt orättvis att man inte vill försöka.

Hierarkier där manen är normen syns även i andra elevers texter. En annan flicka upplevde också orättvisa med gruppindelning men på ett motsatt sätt. Enligt henne är det värst att bli indelade enligt kön under en gymnastiklektion. Då upplever hon att de finns många i hennes grupp som inte tar det på allvar eller inte är allmänt bra på sporter. Här menar hon flickor. Hon beskrev att de bästa lektionerna är då de är indelade i blandade grupper med båda könen och specifikt då hon hamnar i en bra grupp där de andra är på samma nivå som hon själv.

När gymnastiklektionen börjar hoppas jag alltid att vi skulle göra något roligt som t.ex. bollsporter eller andra grenar var man springer och rör på sig mycket. En av de värsta sakerna som kan hända under en gymnastiklektion är att vi blir indelade i flicka pojke grupper, för de finns många som inte tar det på allvar eller bara allmänt inte är bra på sporter. Så dom bästa gymnastiklektionerna är när vi är blandat flickor och pojkar och att man hamnar i en bra grupp med personer som är på samma nivå som en själv.

Flickan skrev att många flickor inte tar aktiviteterna på lektionerna på allvar eller är inte allmänt bra på sporter. Detta indikerar att hon anser att pojkar är i allmänhet bättre på idrotter än vad flickor är. Utifrån Hirdmans teori om genusystem kan man tolka som att flickan ser flickor och pojkar som olika och därför ska blandas för att grupperna eller lagen ska vara jämna inför någon aktivitet.

7.2.2 Tävling eller lek

Tävling är något som ofta framkommer under skolgymnastiken, speciellt då det är frågan om bollsporter och lagsporter. Enligt elevernas texter tar vissa elever mera seriöst tävling under gymnastiklektionerna medan andra tar det mera på lek. Att vinna och att ha en stark tävlingsanda var något som nämdes i elevernas texter. Detta kom främst fram i pojkars texter. En pojke skrev att han alltid ger sitt bästa oberoende vilken aktivitet det är frågan om. Han har även fotboll som hobby vilket är höjdpunkten på dagen. Han ansåg att den bästa känslan i gymnastiken är att vinna. En annan pojke tyckte att gymnastiken är rolig speciellt då man har bollsporter. Han blir lätt frustrerad om någon inte riktigt kan något eftersom han har en så stark tävlingsanda. Att spela med hans kompisar är det bästa och han skrev att han och hans kompisar vill alla vinna och spela ordentligt. Troligtvis tränar han någon bollsport eller annan idrottsgren på sin fritid. Han känner sig inte motiverad om de gör något han inte gillar i gymnastiken. Han brukar ändå göra vad man ska.

För mig har gymnastik varit mitt favoritämne för att jag tycker själv att röra på mig och vara utomhus eller inne och röra på sig, men ingen skillnad vad för sport det är eller om det är inne eller ute så jag är alltid med och spelar mitt bästa. Gymnastik är också oftast dagens höjdpunkt för mig om jag inte har fotbollsträningar den dagen. Jag gillar det vi gör på lektionerna [...] jag gillar när vi spelar t.ex. brännboll eller spelar olika lekar med bollar [...] Min favoritkänsla på gymnastiken är när man vinner för att jag gillar att vinna.

Jag blir jättelätt frustrerad om någon inte riktigt kan något, för jag har en stark tävlingsanda. Jag älskar bollsporter, speciellt korgboll (basket) och fotboll. Jag har alltid roligt när vi spelar något av dem. Jag vet att muskelövningar är viktiga för oss men jag gillar inte göra dem i skolan för att jag gör dem ändå på träningar och/eller hemma. [...] Jag skulle hellre ha lite mer frihet och få själv välja vad jag gör under lektionen. Mycket hellre skulle jag gå och spela korgboll än att gå på promenad. [...] Det är det bästa att spela det med mina kompisar. Vi alla vill vinna och spela ordentligt men vi har ändå roligt. [...] Om vi har något jag gillar så är jag glad och motiverad att göra allting på lektionen. Men om det är något som jag inte riktigt gillar så är jag lite sådär "fan jag skulle inte orka, men åtminstone är det inte matte". Jag känner mig inte lika motiverad. [...] jag brukar ändå göra det vad man ska, oberoende på ämnet.

En flicka kände också frustration under gymnastiklektionerna. Hon upplevde att hon lätt blir irriterad om de andra eleverna inte tar det seriöst eller inte följer instruktioner. Hon upplevde att hon också blir irriterad på läraren då de inte alltid får ordentliga instruktioner eller om läraren inte säger till då de andra har brutit mot regler eller gjort fel.

Jag blir jättelätt störd på människor under gymnastiklektionen som inte tar det seriöst eller inte följer instruktionerna. Jag brukar också bli störd på läraren när vi inte får alltid ordentliga instruktioner eller om dom inte kan säga åt de personer att som bryter reglerna att de gjort fel.

Även en flicka gillade att vinna men här menade hon främst lagspel. Hon upplevde också att aktiviteter och lagspel där man får vinna tillsammans är roliga. En annan flicka ansåg att hon inte är bra på lagsporter hon kände att många i klassen kritiserar andras prestationer vilket gör henne obekvämt.

Roliga sporter och övningar är lagspel och när man får tillsammans vinna.

Jag är bara inte särskilt bra i lagsporter och många i klassen kritiserar enkelt andras träning, vilket jag blir mycket obekvämt med.

Flera pojkar skrev att det ofta blir tävling under lektionerna och att det också kan bli våldsamt eller gå hett till. Enligt en sportig pojke går lektionerna oftast bra om alla försöker, men ibland blir det tävling som kan vara seriöst och ibland våldsamt. En annan pojke beskrev deras klass som en sportig klass där det väldigt ofta blir bra tävlingar under lektionen. En tredje pojke skrev att de har en ganska tävlingsinriktad klass vilket han ansåg vara bra men han skrev att det ändå kan gå hett till under gymnastiklektionerna då de har tävling.

Jag är en väldig sportig pojke som älskar att röra på sig och därför hjälper gymnastiklektionerna mycket. [...] Lektionerna går oftast bra med att alla försöker och det blir tävling som blir seriöst och i mellan åt våldsamt, men det händer inte ofta.

Jag tycker att gymnastiklektioner är helt roliga och det är bra när man får idrotta med sina kompisar. [...] Vi har ändå en ganska sportig klass så det blir ofta väldigt bra tävlingar på lektionen. Uppvärmningen på lektionen är helt bra men det skulle vara roligt om vi skulle kunna ha t.ex. brännboll som uppvärmning.

Vi har en ganska tävlingsinriktad klass vilket är bra i de flesta tillfällen men emellan kan det gå lite hett till.

Några elever ansåg ändå att vinna eller förlora under gymnastiklektionerna inte är så allvarligt. En pojke skrev att det inte är trevligt att förlora men poängterade ändå att man inte behöver ta det på så stort allvar. Han skrev att han inte heller behöver anstränga sig för att vara bra på en aktivitet och för att det ska vara roligt. En flicka som beskrev tävling, ansåg att

det spelar ingen roll om de vinner eller förlorar eftersom det bara är frågan om gymnastik i skolan.

[...] dessutom är de såklart inte trevligt att förlora, men man behöver ändå inte ta det på så stort allvar. [...] Jag gillar också att spela korgboll (basket) på timmarna. Det är trevligt för jag måste inte alltid anstränga mig för att vara bra på det och för att det ska vara roligt.

Åh, förlorade vi igen... eller vann vi? Okej, det spelar ingen roll, det här är bara ett spel på gymnastik.

I en flickas text framkom tävling mer indirekt. Hon skrev att de roligaste timmarna är då de har lagspel. Lagspel handlar oftast om tävling. Hon beskrev den bästa känslan då hon lyckas med ett slag i boboll som räddar hela laget. En annan flicka skrev om att leka på gymnastiklektionerna. Hon ansåg att alla i klassen tycker om att leka.

De roligaste timmarna är när alla har roligt och vi har lagspel. Till exempel boboll är en rolig sport för att man med hela laget är med och alla behövs. Bästa känslan är när du lyckas med ett slag och räddar hela laget.

Sen tycker jag att det blir roligt om vi leker sista halva timmen. [...] Helt sista femton minuten, helst lite längre behövs för att byta om. Ännu om att leka så alla i min klass tycker om leken vi leker i gympan, fast vi är åttor. I alla finns kvar ett barn och lite roligt ska man ju i livet ha!

Flera pojkar nämner tävling som en viktig sak. Även bollsporter nämns, vilket indirekt kan tyda på tävling. Dock är det också några flickor som nämner olika bollsporter och lagsporter som något de gillar. En flicka ansåg att vinna tillsammans som något viktigt. En annan flicka ansåg regler och att följa instruktioner som något viktigt, hon blev irriterad om de andra inte tar det seriöst. Irritation upplevdes hos båda könen.

7.2.2 Omklädningsrummet

Omklädningsrummet är en plats där eleverna oftast byter om före och efter en gymnastiklektion. Flera känslor om omklädningsrummet framkom i elevernas texter. En skillnad mellan könen syns i deras texter. Pojkar skriver om att det kan bli oroligt och stökigt i omklädningsrummet samt i början av gymnastiklektionen.

Gymnastiklektionen börjar oftast med att vi går ner till omklädningsrummet och byter om. I omklädningsrummet byter vi om och det blir ofta kalabalik av hög grad, det blir ibland stressigt, men också skojigt på samma gång.

När gymnastiklektionerna börjar brukar det ofta vara lite stökigt i början när man kommer ut från omklädningsrummen. Lärarna berättar alltid i början av timmen ger lärarna information om vad vi skall göra under timmarna. Någon gång blir det missförstånd eller så tycker elever att det låter dumt, som leder till att man inte helt gör som det sägs.

Oftast är de ganska chill (lugnt) före jumpan (gymnastiken) och man pratar mycket och har det roligt. När jumpan börjar så går alla och lyssnar på läraren men oftast är det ganska stökigt för att vara ärlig.

En flicka beskriver att hon känner sig stressad och irriterad av vad för kläder hon ska ta med till gymnastiken. Hon nämner att hon som tjej upplever att gymnastiklektionerna kan vara det mest stressiga lektionerna.

Man får oklara instruktioner, det står "kläder enligt väder", man vet inte var man skall vara vilken tid, om man skall ha byteskläder eller inte, om man är den enda tjejen, om alla andra skolkar, tänk om mina kläder inte är rätt?! Sådana frågor går genom mitt huvud natten före varje gymnastiklektion. Som en tjej som övertänker och stressar i onödan, upplever jag att gymnastiklektionerna kan vara de mest stressiga. [...] Hur skulle jag kunna veta vad är rätt för vilket väder? Och om jag ska bära på en massa kläder med till skolan och hem, stannar jag hellre hemma.

Samma flicka menade också att vädret kan vara besvärligt när man har utegymnastik eftersom hon är en tonåring. Hon skrev att ingen duschar i skolan efter en gymnastiklektion, även om man skulle vara smutsig. Att man inte duschar framkom även i en pojkes text. Han ansåg att även om de blivit svettiga går de flesta pojkar inte i duschen av olika skäl.

Här menar jag utegymnastik, vädret är typ aldrig rätt, antingen är det solen som gör allting besvärligt men läraren gillar ju det eftersom det är "perfekt" väder för utegymnastik, ja lätt för läraren och säga som har studerat gymnastik och lärande. Men som en tonåring är det bara problem. På andra hand när det småregnar och läraren säger "lite uppfriskande regn stör ingen", man blir våt, och man borde ta en dusch men ingen duschar i skolan, det är bara ett starkt nej. Hur smutsig man än är så fungerar det inte så.

Efter gymnastiklektionerna är man ofta lite svettiga och största delen går inte i duschen, eftersom man inte orkar, har byteskläder, handduk eller så vill man bara inte. Man är ofta också ganska slut och man orkar inte helt göra något. Därför kan lärarna bli arga, eftersom man är så slö.

En flicka kände oklarheter med instruktionerna och ansåg att det inte alltid är nödvändigt att vara ombytt inför gymnastiklektionen.

Som vanligt börjar en gymnastiklektion med att byta kläder, allt skulle vara bra, men jag glömde återigen att ta kläder, eller snarare, jag ansåg det bara inte nödvändigt. Jag faktiskt rädd nu, speciellt när jag är ensam, vet jag inte vart jag ska gå, till första eller tredje våningen.

Även kroppslig obekvämheter uppkom i omklädningsrummet. En flicka skrev att hon känner sig bekväm med att byta om framför de andra men hon väljer ändå ibland att byta om på toaletten istället för i omklädningsrummet.

Alltid före lektionen så har jag antingen redan på mina gympakläder eller sen kommer jag byta till dom. Jag känner mig helt bekväm att byta om framför andra men någon gång så byter jag om i toaletten.

7.2.3 Undervisningsinnehållet

Flera olika aktiviteter och idrottsgrenar framkom i elevernas texter, både sådant de gillar och som de inte gillar. I detta avsnitt fokuseras det på dans, simning, ishockey, bollsporter och styrketräning/konditionsträning.

Dans

Dans är något som kom upp i elevernas texter. I detta fall var det två pojkar upplevde det som något negativt. En pojke skrev att han tycker om att sporta och ansåg gymnastik som ett av hans favoritämnen men ibland upplever han att de har tråkigare lektioner i gymnastiken. Han nämnde som exempel dans eller yoga eftersom han inte är intresserad av det. En annan pojke upplevde dans som något som inte är motiverande och önskade ha något mycket fysiskt där man måste röra på sig mycket. En flicka kände sig orolig för att göra övningar hon avskyr. Hon beskrev att ingenting kan vara sämre än dans.

Jag tycker om att sporta och därför är gymnastik ett av mina favoritämnen, men ibland har vi lite tråkigare lektioner som t.ex. yoga eller dans som jag inte är så intresserad av.

Det är alltid en lättnad att tänka att man har gymnastik nästa dag eller timme. Man får oftast veta vad man kommer ha för gymnastiklektion på timmen, därför kan det vara att det inte är så motiverande att fara på lektionen om man t.ex. kommer ha dans. Jag hoppas alltid på det bästa, som är att man har något som är mycket fysiskt och som man måste röra mycket på sig i.

[...] kommer vi att göra igen några övningar som jag hatar? Nej, vad tänker jag om, vad kan vara så dåligt, ingenting, förutom att dansa som förra året.

En flicka upplevde att de spelar bollsporter i gymnastiken eftersom det är uppskattat av pojkarna. Här menar hon att pojkarna har en större makt och därför väljer läraren de aktiviteter pojkar gillar. Hon skrev också att hon tycker om dans men vill ändå inte dansa i skolan eftersom hon anser det skulle vara pinsamt.

Innegymnastik är lite bättre men ändå tråkigt, i vår klass spelar vi oftast korgboll (basket), eftersom killarna alla gillar det, handboll eller fotboll är även uppskattade bland killarna. Men eftersom det är killarna som alla gillar det, tror läraren att det är hela klassen som kommer att ha det roligt, jag trivs i varje fall inte, jag gillar dans men med mina danskompisar, inte i skolan för att det skulle bara vara pinsamt.

Här kan Hirdmans teori om genussystem där manliga normen har större makt tillkopplas. Flickan skrev att hon inte trivs med att pojkarna får bestämma. Detta kan indikera att det finns en hierarki mellan könen i under gymnastiklektionerna, eftersom pojkarnas intressen och önskemål är överordnade flickors. Hirdmans (1988) andra teori om genuskontrakt är ett kontrakt mellan kvinnor och män om hur de förväntas bete sig mot varandra. Den citerade flickan gillar dans och hon dansar på sin fritid men vill inte dansa i skolan eftersom hon anser det skulle vara pinsamt. Genuskontraktet ger en bild av att flickor inte ska kräva "sina" aktiviteter i gymnastiken, däremot får pojkar det.

Styrketräning & konditionsträning

Styrketräning och konditionsträning kom fram i flera elevers texter. En flicka som beskrev en specifik gymnastiklektion kände sig orolig för en jobbig uppgift i gymnastiken. Hon önskade en mångsidig uppgift med alternativ. Hon bestämde sig för en promenad och styrketräning. Hon kände ett behov av att dämpa ljudet av att vara andfådd eftersom hon ansåg att det är pinsamt att vara andfådd av att promenera.

Jag oroar mig över att vi får en jobbig uppgift gymnastik uppgift. Det sista jag skulle orka med just nu är att fara och jogga. Hoppas vi får en mångsidig uppgift eller en med flera alternativ [...] Jag går ganska raskt och efter en stund börjar jag känna mig lite trött. Hur ska jag ännu orka göra en ordentlig styrketräning? Jag börjar flåsa lite men försöker dämpa ljudet eftersom det är ganska pinsamt att bli andfådd av att bara gå. Vad ska människorna som går förbi tänka?

En pojke gillade löpning och gym. Han beskrev att gym är bra eftersom det är "no bullshit". Han skrev att de även förekommer aktiviteter i gymnastiken han inte gillar. Dessa aktiviteter kan möjligen vara dans, såsom de tre andra eleverna skrev.

Löpning är min favorit tillsammans med gym. Att springa långa sträckor är kiva (roligt) eftersom man får tänka på annat och bara springa iväg. Det är ett trevligt sätt att få koll på sina tankar och samtidigt tar man hand om sin kropp. [...] Gym är bra eftersom det är no Bullshit liksom. Man åker dit tränar vissa specifika muskler och åker sedan hem igen. [...] vi har då och då styrketräning. De är riktigt kul. [...] Gymnastiken i skolan är riktigt bra än så länge, den fungerar och även om det finns saker som jag tycker mindre om så måste man väl bara deala med det eller hur, man kan ju inte alltid få som man vill.

En flicka gillade styrketräning eftersom hon ansåg sig fysiskt ganska stark. Då de har styrketräningar på gymnastiken har hon sin chans att visa sina starka sidor. En annan flicka tyckte inte om konditionsträning om det blir för mycket eller för tungt.

Jag gillar att motionera, spela fotboll och korgboll (basket), cykla, samt göra akrobatiska trick på planen. [...] Jag gillar muskelträning-delen mest eftersom jag själv tränar ibland på gym, [...] jag är fysiskt ganska så stark och i muskelträningar har jag min chans att visa vad mina starka sidor är.

Jag gillar inte lika mycket muskelkondition om det blir för mycket eller för tungt. Såklart det behövs också men om de blir till sådant att det inte bara lyckas är de inte trevligt. Det kan bero på många olika saker som att man har ont eller orkar inte.

En annan flicka tyckte om styrketräning/konditionsträning men i mindre grupper, troligtvis med samma kön, eftersom hon känner sig obekvämt kring pojkarna. Utifrån Hirdmans teori om genuskontrakt kan man tolka detta som att det finns föreställningar och förväntningar om relationen mellan en pojke och flicka då de gör konditionsträning eller styrketräning. Här kan även heteronormativitet kopplas, det vill säga att anta det att motsatta kön drar sig till varandra.

[...] de timmarna var man får gå på en promenad med sina vänner som man vill, eller göra muskelträning med en mindre grupp, var man inte skulle behöva känna sig obekvämt kring killarna.

Simning

Simning är den enda obligatoriska aktiviteten som ska undervisas i alla skolor i Finland. I forskningsskolan har de samundervisning i gymnastiken, också när de simmar. Vissa kan känna sig obekväma i simundervisningen eftersom man inte brukar ha vanliga kläder på sig när man simmar. En flicka upplevde att simning är det värsta i gymnastiken. Hon påstår att alla flickor oftast undviker simningen och hittar på en orsak för att inte delta, men sällan pojkarna. Hon känner att pojkar stirrar på flickornas kroppar och ser det som en skatt. I elevens text syns även heterosexualiteten som en norm.

Men det som är allra värst, ingen kan säga emot till det här. Skolsimning. Oftast skolkar alla tjejer ju det och kommer på någon giltig orsak som typ mens, mensvärk, man är sjuk eller något annat. Men sällan killarna, eftersom i tonåren så förändras man och kroppen börjar utvecklas, såsom pojkarna får uppfattningen att flickornas kroppar är något man ska stirra på och det är som en skatt.

Samma flicka vill inte ha åtsittande simkläder eftersom det visar för mycket hud. Hon tycker att pojkar då bedömer flickors kroppar. Av dessa orsaker skulle hon vilja ha särundervisning i simningen. Då skulle hon kunna känna sig bekvämare och göra uppgifterna som ges. En annan flicka gillade ändå simningen på gymnastiklektionerna.

Jag vill definitivt inte ha tajta simkläder som visar mycket hud och i stor mängd visar hurdan kropp man har på sig runt pojkar som är bedömande och framför allt äckliga, och ännu vara över en timme i samma vatten och simma med dem. Jag skulle kunna vara med i skolsimning som är bara för tjejer där jag skulle känna mig bra och kunna göra uppgifter som ges.

Fast långa lektioner kan vara jobbiga så är det bra, för då hinner man åka till ställen om man ska ha lite mera specialprogram. Till exempel hinner man simma i lugn och ro. Simning är för övrigt också roligt.

En pojke tyckte det är jättekul att simma men ändå vägrar han ibland eftersom han är rädd för djupt vatten.

Simma kan ju alla förstås men dock så har jag haft vissa otrevliga erfarenheter med djupt vatten. [...] Men som sagt min ända fobi är djupt vatten så även om de är jättekul att simma så vägrar jag ibland att göra det.

Inga pojkar nämnde kroppsliga obekvämligheter under skolsimningen. Dock kom det fram i en elevs text att de flesta pojkar duschar inte efter gymnastiklektionerna. Både flickor och

pojkar kan alltså uppleva obehag av (andra) pojkars blickar. Detta antyder ett uttryck för heteronormativitet med manlig överordning, var den manliga blicken uppfattas "dömande" och den antas utgå från heterosexualitet.

Ishockey & bollsporter

I elevernas texter var det flera flickor som nämnde kön. De skrev om gruppindelningar enligt kön och om orättvisor mellan könen. Det var endast en pojke som nämnde de båda könen i sin text. Pojken upplevde att flickor inte deltar lika mycket i gymnastiken som pojkarna gör. I pojkens text beskrev han en specifik gymnastiklektion. Han skrev att flickorna bara hade stått stilla under en ishockeymatch och gått tillbaka till skolan tidigare eftersom det var för kallt, medan pojkarna blev kvar för att spela. Han beskrev att de blev riktigt svettiga efter lektionen och att adrenalin från matchen fanns kvar då de var tillbaka i skolan.

Det som jag tycker är synd att flickorna inte deltar i jumpan (gymnastiken) på samma sätt som de flesta pojkar på vår klass. Då vi skrinnade på vintern blev alla pojkar och skrinna längre, men flickorna gick tillbaka tidigare eftersom de hade kallt. De hade stått helt stilla då vi spelade ishockey så SÅKLART man får kallt då. [...] Den lektionen då vi var och skrinna och fick spela en ishockeymatch blev man riktigt svettig och adrenalin från matchen fanns ännu kvar då vi var tillbaka då vi kom tillbaka till skolan.

Pojkens text bekräftar bilden av att det finns en hierarki mellan flickor och pojkar under gymnastiklektionerna. Pojkarna spelade längre så de blev svettiga och flickorna stod stilla, blev kalla och gick tidigare tillbaka till skolan. Hirdman beskriver i sin teori om genusystem att särhållandet mellan könen bryts då kvinnor får lov eller tvingas göra det som män gör, vilket leder till att den manliga normens inte legitimeras lika mycket. Ishockey kan ses som en aktivitet med manliga normer. Detta kan tolkas som att flickor ändå gillar ishockey och vill delta, eftersom flickor nämnde ishockey i sin text. Då är det på gymnastiklärarens ansvar att se till att alla elever får en chans att delta, oavsett kön. I elevernas texter kom det fram att flickor gillar ishockey och att skrinna. En flicka skrev att ishockey är en av hennes favoritaktiviteter.

På vintrarna när vi spelar ishockey är det också en av mina favoritsaker. Jag älskar att spela det och speciellt när de inte är en lång tid man kan skrinna i året så jag tycker man ska ta ut allt man bara kan av vintern och vintersporter.

En pojke gillade inte vintersporter eftersom det är kallt och inte heller gillade han simning. Han tyckte allt annat går så länge det inte känns löjligt. "Det som känns löjligt" kan möjligen vara dans i skolan, såsom flickan som tyckte dans i skolan känns pinsamt.

Jag gillar personligen varken vintersport eller simning, men allt annat går fint så länge de inte känns allt för löjligt. Vintersporter gillar ja inte för att jag hatar kyla och att måsta göra något annat än att ligga inne vid en brasa under vintern känns som slöseri på tid.

En flicka som gillade ishockey och innebandy kände sig ändå värdelös på det. Hon beskrev liknande känslor om brännboll. Hon var rädd för att bli träffad av bollen och ville hellre sitta på golvet och titta på när de andra spelade.

Jag gillar att spela innebandy eller hockey, men jag känner mig värdelös, liksom jag hjälper inte. [...] Fan, vi börjar spela brännboll igen, eller vad heter den, jag minns inte, jag är rädd igen, tänk om bollen träffar mig? Ja, jag ska bara sitta lite på golvet och titta. Så konstigt, jag älskade att spela det helt nyligen, även för ett år sedan, men nu har jag inte gjort det.

Skolgymnastiken präglas till stor del av bollsporter. Detta framkom även i elevernas texter. Det kom också fram att en hel del av eleverna har någon bollsport som fritidshobby, speciellt i pojkar. En pojke som spelade fotboll på fritiden tyckte om att spela fotboll på gymnastiklektionen eftersom han fick visa vad han kan.

Jag spelar också fotboll som hobby på fritiden så det var roligt för mig att spela med vänner och visa vad jag kan.

En flicka kände orättvisa mellan flickor och pojkar. Hon gillade brännboll men hon tyckte det är tråkigt då pojkarna försöker bränna flickorna först så att de hamnar på sidan och får vänta tills spelet är slut.

Som uppvärmning i skolan tycker jag mest om t.ex. brännboll eller någon sorts hippa, för man får varmt av det och det är roligt. Brännboll kan ibland vara tråkigt om pojkarna försöker först bränna flickorna, för då hamnar man gå på sidan och vänta på att spelet ska ta slut. Men anors är det roligt.

Flera av pojkarna skrev att de gillar brännboll. Utifrån Hirdmans teori om genussystem kan man tolka att pojkarna har en större makt och är överlägsna i brännboll om de försöker bränna flickorna först. Detta kan då indikera en hierarki i gymnastiken, att pojkar är överordnade

flickor. Det är ändå sällan som de överordnande bryr sig om de underordnande. Men de underordnade tar gärna upp problem med de överordnade. Det var bara en pojke i hela urvalet som nämnde könen i sin text medan flera flickor gjorde det. Detta kan också tyda på en rådande hierarki i skolgymnastiken. Flickor nämnde orättvisor mellan könen vilket kan tyda på att gymnastiken inte är jämställd.

8 Diskussion

Syftet med studien var att undersöka och beskriva vilka könsnormer som upplevs av finländska högstadieelever i skolämnet gymnastik samt hur de upplever jämställdheten i ämnet. Kapitlet är uppdelat i två huvudavsnitt, resultatdiskussion och metoddiskussion. I följande avsnitt diskuteras studiens resultat där det svaras på studiens frågeställningar. Därefter följer en diskussion om studiens metodval och dess utmaningar.

8.1 Resultatdiskussion

Detta kapitel är en diskussion om studiens analyserade resultat. Resultatdiskussionen består av fyra avsnitt. Dessa avsnitt är formade utifrån studiens frågeställningar vilka kopplas till tidigare forskning och till studiens valda teorier. Det första avsnittet i resultatdiskussionen handlar om hur skolgymnastiken upplevs av eleverna. Detta diskuteras genom att svara på studiens första frågeställning. Det andra avsnittet behandlar vilka könsnormer som framkommer i elevernas beskrivningar om gymnastiken, vilket svarar på studiens andra frågeställning. Det sista avsnittet är en tolkning av elevers upplevelser om jämställdhet i gymnastiken. Avsnittet är ett svar på studiens sista frågeställning.

8.1.1 Hur beskriver högstadieelever en gymnastiklektion?

Enligt eleverna handlar skolgymnastiken om att röra på sig, må bra, prova olika aktiviteter och idrottsgrenar samt att ha roligt. Några elever ansåg gymnastiken som något motiverande samt tyckte att gymnastiken underlättar skoldagen. Det ansågs också att man lär sig mycket, bland annat att samarbeta. Majoriteten av eleverna beskrev gymnastiklektionerna som roliga och flera elever ansåg gymnastiken som sitt favoritskolämne. Detta har även visat sig i tidigare forskning i svenska skolor (Skolverket 2010). Flera elever beskrev gymnastiklektionerna som roliga eftersom man får umgås med sina vänner. Både flickor och

pojkar ansåg det sociala som något viktigt, men flickor fokuserade mera på gemenskapen än vad pojkarna gjorde. Detta kom bland annat fram då en flicka skrev att aktiviteter är roligare då alla i klassen är med.

Även om både flickor och pojkar hade positiva upplevelser av gymnastiken fanns det de elever som upplevde gymnastiken som något negativt. I detta fall var det flickor. Tidigare forskning av Flintoff och Scraton (2001) har visat att det är fler flickor än pojkar som inte gillar skolgymnastiken och samtidigt deltar i lägre grad. Enligt en finsk studie placerade pojkar sig själva i en högre ställning än vad flickor gjorde, samt pojkar var mera fysiskt aktiva både under skoldagen och fritiden (Rajala et al., 2014; Turpeinen & Hakamäki, 2018). Liknande resultat kan ses i denna studie. Det var ingen pojke som upplevde att de inte gillade gymnastiken, medan flickors upplevelser kunde tyda på att ogillade ämnet. Flickor skrev om negativa upplevelser av sin prestation i gymnastiken, medan ingen pojke skrev det. Det kom även fram att flickor deltar mindre under lektionerna. En flicka ansåg skolgymnastiken som något negativt men höll ändå på med dans på sin fritid. Flintoff och Scraton (2001) bekräftar att flickor deltar i hög grad i fysisk aktivitet på fritiden i kontrast till skolgymnastiken. En annan flicka oroade sig för jobbiga uppgifter i gymnastiken men hon gillade ändå att motionera. Min tolkning är att det knappast är frågan om att flickorna med negativa upplevelser av skolgymnastiken inte skulle tycka om fysisk aktivitet eller motion, utan att det är frågan om att de inte har samma möjligheter att delta och påverka undervisningsinnehållet som pojkarna har. Här påverkar också könsnormer om hurdan en flicka och en pojke "ska vara" samt idrottens maskulina värderingar och förutsättningar.

8.1.2 Vilka könsnormer kommer till uttryck i högstadielärares beskrivningar?

Idealt ska skolor och lärare följa läroplanens instruktioner. Den senaste finländska läroplanen för grundläggande utbildning (2014) nämner att skolan ska uppmuntra elever att inte följa könsnormer samt att elever ska bli medvetna om traditionella könsrollers inverkan. Min studies resultat visar att det inte skulle uppfyllas i alla skolors gymnastikundervisning. Utbildningsstyrelsen (2021) nämner även att skolans undervisning ska öka elevers medvetenhet om könsnormer och förväntningar i samhället. Det kommer inte direkt fram i mitt resultat hur medvetna eleverna är om könsnormerna i gymnastiken. Studiens resultat tyder på att det finns flera könsnormer som styr gymnastiken. Detta har även påvisats i flera

andra studier som utförts i de finländska skolorna (Berg, 2010; Berg & Lahelma, 2010; Eklund, 1999).

En flicka nämnde oklara instruktioner i gymnastikundervisningen. Hon skrev att gymnastikläraren använder ord man inte förstår och att hon uppfattar instruktionerna fel. En annan flicka skrev att de inte alltid får ordentliga instruktioner. En pojke skrev att gymnastiken är effektiv då de har en bra gymnastiklärare som kan sitt ämne. Han skrev också att han gillar att gå på gym eftersom det är "no bullshit". "Oklara instruktioner", "effektivt" och "no bullshit" kan indikera att det som en del flickor upplever som oklara instruktioner och ord kan vara något som är hämtat från idrottsvärlden vilket speciellt maskulina och idrottsintresserade elever är mera bekanta med. Larsson (2003) konstaterar att idrott skapar manliga normer och manliga förhållningssätt. En pojke nämnde att det någon gång kan bli missförstånd kring gymnastiklärarens instruktioner och han skrev att eleverna ibland inte gör det som sägs, eftersom de anser att instruktionerna eller aktiviteten som ska göras låter löjliga. Detta indikerar att även om pojkar förstår instruktionerna låter de ibland bli att följa dem, medan flickor anser att instruktionerna är oklara och är rädda för att det ska bli missförstånd.

Tävling och lek var något som kan tyda på könsnormer, vilket framkom i denna studie. Flera elever poängterade tävling och egenskaper som tävlingen innebär. Enligt Skolverket (2010) upplever elever att det minst viktiga är att tävla, detta upplevdes av både flickor och pojkar. I min studie ansåg både flickor och pojkar tävling som något viktigt. Men det fanns dock en flicka och en pojke som ansåg att det inte har någon skillnad om man vinner eller förlorar i gymnastiken. Enligt Larsson (2003) kan fokus på tävling och prestation ge en uppfattning om vad som är manligt respektive kvinnligt och därmed stärker existerande heteronormer. Detta bekräftar Alsarve et al. (2017) i sin studie. Forskarna menar att tävling och fokus på prestation är centralt när det kommer till hegemonisk maskulinitet, vilket sätter manlighet i en överordnande position. Denna maktstruktur ger maskulina pojkar bättre förutsättningar i gymnastikundervisningen (Alsarve et al., 2017). I min studie var det några pojkar som skrev att det ibland kan bli våldsamt, seriöst och "gå hett till" under aktiviteter med tävlingsmoment. En flicka skrev att hon blir lätt irriterad på andra som inte tar spel seriöst. Gemensamt i både flickans och pojkens text var att de gillar att vinna. Det var en flicka som tyckte det är roligt att leka under gymnastiken. Hon ansåg också att hela klassen gör det, både flickor och pojkar. Enligt en studie av Larsson (2009) finns det föreställningar om att pojkar är mera tävlingsinriktade än flickor och att flickor tränar mera för sin hälsa och det sociala. I mitt

resultat fanns det även flickor som visar tävlingsinriktade egenskaper och pojkar som tränar för sin hälsa och det sociala.

Skolgymnastiken har en betydelsefull roll för hur elever uppfattar sina kroppar. Kläder och kroppslig obekvämheter var något som kom upp i flera av elevernas beskrivningar. En elev skrev att om man är aktiv på lektionerna och har med sig träningskläder varje lektion, får man ett bra betyg i gymnastiken. En flicka kände sig bekväm med att byta om framför de andra men ändå valde hon någon gång att byta om på toaletten. Här tolkar jag att hon ändå känner någon form av kroppslig obekvämheter. En annan flicka ansåg att det inte alltid är nödvändigt att byta om till gymnastikkläder. Möjligen känner hon inte heller sig bekväm att byta om framför de andra. En tredje flicka skrev att ingen duschar i skolan, vilket också bekräftar obekvämheter. Detta framkom även i en pojkes text. Han skrev att största delen duschar inte efter gymnastiklektionerna, men han motiverade det med flera orsaker, men skrev också att man bara inte vill. Detta tyder på att även pojkar känner kroppslig obekvämheter. Flera pojkar beskrev stunden i omklädningsrummet innan eller efter en gymnastiklektion. "Kalabalik", "stressigt", "skojigt" och "stökigt" var adjektiv som beskrev stunden i omklädningsrummet. Detta framkom inte i flickornas beskrivningar.

Tidigare forskning har visat att pojkar som utövar maskulina aktiviteter, såsom bollsporter, ses mera naturligt än om de utövar mera feminina aktiviteter, till exempel dans (Nordberg, 2005). Larsson et al. (2011) konstaterar att pojkar som till exempel utövar "feminina" rörelser lättare blir diskriminerade än flickor som utövar "maskulina" rörelser. Könsnormer innehåller makt, det vill säga vissa typer av manlighet kan värderas högre än kvinnlighet. Enligt en studie av Alsarve et al. (2017) är elever vana vid denna maktstruktur. Många pojkar upplever ett slags hot mot sin manlighet när undervisningen innehåller aktiviteter som kan ses feminina, såsom dans (Alsarve et al., 2017). I elevernas texter framkom dans som något negativt. Två pojkar beskrev dans som något tråkigt och omotiverande. Här kan könssnormer och heteronormativa normer spela en roll, eftersom dans kan anses som en mer feminin aktivitet. Pojkar som utför dansrörelser kan kopplas till femininet och därmed riskerar att förlora sin maskulinitet. Genom att det maskulina värderas högre än det feminina, är det svårare att uppmuntra pojkar att prova feminina aktiviteter än det är att uppmuntra flickor att prova maskulina aktiviteter. Det är ändå inte sagt att dessa pojkar inte gillade dans eftersom det kan anses som feminint eller att de skulle känna ett hot mot sin manlighet. Det var också en flicka som skrev att hon avskyr dans. Samma pojke som ansåg dans som något tråkigt

skrev att han tycker om att sporta och nämnde även bollsporter i sin text. Pojken som ansåg dans som något omotiverande gillade aktiviteter som är mycket fysiska. Han nämnde inte vilka dessa aktiviteter är, men jag tolkar att de båda pojkarna som inte gillade dans, gillade istället mera maskulina aktiviteter, såsom bollsporter.

8.1.3 Hur upplever elever jämställdhet i gymnastiken?

Det står i den finländska läroplanen (2014) att gymnastikundervisningen ska främja jämlikhet och jämställdhet mellan könen. I de finländska skolorna ska det ske ett ständigt jämställdhetsarbete. Jämställdhetsarbete ska ha särskild uppmärksamhet åt flickors fysiska aktivitet på grund av att flickor är mindre fysiskt aktiva än pojkar i alla åldersgrupper (Turpeinen & Hakamäki, 2018). Det framkom även i mitt resultat att flickor känner att de är mindre fysiskt aktiva än vad pojkar är. En flicka ansåg att man inte rör på sig mycket och att man inte blir svettig under gymnastiklektionerna. En pojke skrev att man oftast är ganska slut och svettig efter en gymnastiklektion. En annan pojke indikerar detsamma, han beskrev en gymnastiklektion där de blev riktigt svettiga. Med detta sagt kan man tolka att pojkar rör på sig mera och är mera fysiskt aktiva under gymnastiklektionerna än vad flickor är. Enligt eleverna handlar gymnastiken om att röra på sig och ha roligt. Även om de beskrev att det är viktigt att röra på sig och motionera, fanns det några elever som beskrev gymnastiken som inte så fysiskt ansträngande och som ett relativt enkelt skolämne. Detta beskrevs av både flickor och pojkar. En pojke skrev att han inte blivit fysiskt trött på någon gymnastiklektion, medan en flicka skrev att hon ofta blivit trött efter gymnastiklektionerna även om hon ansåg att man inte rör på sig mycket och inte blir svettig. Detta indikerar att även flickor rör på sig men möjligen inte i samma grad som pojkar. Hur tar då gymnastikläraren detta i beaktande? Hur skapar läraren ett undervisningsinnehåll som aktiverar både flickor och pojkar i samma grad?

Bara en pojke nämnde könen i sin beskrivning medan flera flickor gjorde det. Att flickor nämnde könen oftare kan indikera en hierarki vilket överordnar pojkar och underordnar flickor. Detta tolkar jag eftersom det är sällan de överordnande som bryr sig om de underordnande, medan de underordnade uttrycker sig ofta om de överordnade. Detta tyder på att gymnastiken inte är jämställd. Den pojke som nämnde könen skrev om sin upplevelse av en specifik gymnastiklektion där de spelade ishockey. Han påstod att alla flickor stod stilla medan pojkarna spelade. En studie av Eklund (199) visar att vissa flickor upplever att pojkar

dominerar, är för hårda eller aggressiva, medan vissa pojkar upplever att de inte får ge fullt ut och måste ta flickorna i hänsyn under gymnastiklektionerna. Samma studie påvisar att vissa aktiviteter har blivit mera anpassade för flickors nivå och därmed blivit lättare för pojkar. Pojken som skrev om ishockeymatchen ansåg att flickorna står stilla och pojkarna spelar. Det fanns ändå en flicka som skrev att hon älskar att spela ishockey och ser det som sin favoritaktivitet under gymnastiklektionerna. Har då flickor samma möjlighet att delta under gymnastiklektionerna eller är det pojkarna som dominerar? Ger lärarna en chans åt flickor som verkligen vill spela? Det var även en pojke som inte gillade vintersporter. Är det då alla pojkar som spelar under en ishockeymatch? Detta bekräftar en hierarki mellan flickor och pojkar vilket kan kopplas till Hirdmans (1988) teori om genusystem. Hirdman förklarar genusystem som en ordningsstruktur av kön där manlighet och kvinnlighet inte ska blandas och att det är mannen som är normen, vilket skapar en hierarki där manlighet har ett större värde än kvinnlighet.

En finsk studie av Berg (2010) har visat att för att vara "bra" i ämnet gymnastik är det en fördel att utöva de aktiviteter och idrottsgrenar på sin fritid som sedan utövas i skolgymnastiken. Till exempel en pojke som tycker om att dansa har inte då lika stor nytta av sin hobby så som till exempel en pojke som tycker om att spela fotboll. I min studie kom det fram att flera elever har någon idrottsgren som hobby på sin fritid, både flickor och pojkar. Men det var flera pojkar som nämnde att de utövar traditionella idrottsgrenar, såsom bollsporter, på sin fritid. En pojke gillade att spela basket under gymnastiklektionerna. Han ansåg att det är trevligt eftersom han inte behöver anstränga sig för att vara bra på basket, vilket han även upplevde som roligt. Här tolkar jag att han spelar basket också på sin fritid. En annan pojke som spelade fotboll på fritiden upplevde gymnastiklektionerna roliga då de spelade fotboll eftersom han fick visa vad han kan. Detta indikerar att dessa pojkar säkert haft nytta av sin fritidshobby och att de troligtvis känt sig självsäkra under dessa gymnastiklektioner. Skolverkets studie (2010) har visat att pojkar upplever att de ofta eller hela tiden får visa vad de kan under gymnastiklektionen i en större utsträckning än vad flickor upplever att de får. En annan studie av Quennerstedt et al., (2008) visar att gymnastiklektionerna ökar på pojkars självförtroende i högre grad än flickors. Om gymnastiken innehåller mycket traditionella idrottsgrenar som olika bollsporter finns det en risk att undervisningen är mera till pojkars fördel än till flickors, vilket har negativa konsekvenser för jämställdheten i ämnet. Tidigare forskning tyder på att gymnastiken för det mesta består av bollsporter (Nordberg, 2005; Skolverket, 2010).

Dans var en aktivitet som flera elever upplevde som något negativt, både flickor och pojkar. En flicka som höll på med dans på sin fritid ville ändå inte dansa i skolan eftersom hon ansåg att det skulle vara pinsamt. Eftersom hon inte vill dansa i skolan har hon inte på samma sätt nytta av sin fritidshobby såsom pojken som spelade fotboll på sin fritid. Vill hon inte dansa i skolan på grund av att de har samundervisning? Finns det då osynliga regler och förväntningar hur flickor och pojkar ska bete sig mot varandra? Här kan Hirdmans (1988) teori om genuskontrakt kopplas. Samma flicka nämner att hon önskar att de skulle ha särundervisning i gymnastiken eftersom hon då skulle kunna göra aktiviteterna friare utan att känna sig obekvämt. Hon ansåg att simning är en aktivitet där flickor och pojkar också borde vara skilda. Då spelade kroppslig obekvämheter en roll. Flickan beskrev att hon känner sig obekvämt inför pojkarna eftersom man har tajta simkläder som visar mycket hud. Ingen pojke skrev om obekvämheter inför flickor. En pojke skrev ändå att de flesta inte duschar efter lektionerna. Här kan man tolka att även pojkar känner kroppslig obekvämheter mellan varandra. Flickan som skrev om simning ansåg att pojkar stirrar på flickors kroppar och ser dem "som sin skatt". Här kan också teorin om genuskontrakt kopplas. Hirdman (1988) nämner i teorin om genuskontrakt kärlek, det vill säga vem som ska förföra vem samt vilka kläder som är tillåtna. Kläder som förväntas att man ska bära enligt sitt kön kan kopplas till det flickan beskrev om simkläderna, som tajta och visar mycket hud. I flickans beskrivning kan man även se ett heteronormativt tänkande, att alla pojkar är heterosexuella och stirrar på flickors kroppar. Heteronormativa könsnormer diskriminerar elevers deltagande, vilket kan begränsa flickors och vissa pojkars fysiska utveckling.

Skolan och dess undervisning har en påverkan på elevers uppfattning om sitt kön. I min studie kom det fram att flera flickor upplevde sig själv sämre på olika aktiviteter i gymnastiken än vad pojkar upplevde. I pojkarnas beskrivningar var det tvärtom, många upplevde sig själv bra på flera olika aktiviteter. Detta har även tidigare forskning visat. Det är fler pojkar än flickor som tycker att skolgymnastiken är ett roligt ämne och att färre pojkar än flickor känner sig dåliga i ämnet (Larsson, 2005; Skolverket 2010). Min tolkning är att gymnastiklärare skiljer på könen då och då i sin undervisning, vilket även kom fram i en elevs text. Detta kan ge föreställningar om att flickor skulle vara sämre och därför inte kan delta med pojkar. Gymnastiklärarens kön kan ha haft en påverkan på elevernas åsikter. I vissa av elevernas texter framkom lärarens kön. Detta kom fram då eleverna använde sig av pronomen när de skrev om sin lärare. Dock kan det finnas andra orsaker till dessa resultat. Därav är det bra att vara medveten att genus är inte nödvändigtvis det enda som har haft en påverkan.

En flicka beskrev sig själv som inte särskilt bra på lagsporter. Hon ansåg också att många i klassen kritiserar andras prestationer vilket får henne att känna sig obekvämt. En annan flicka beskrev sig själv som "okej" på gymnastik. En tredje flicka tyckte inte om konditionsträning om det blir för mycket eller för tungt. Hon ansåg att det inte är trevligt då man inte bara lyckas. Här tolkar jag att gymnastiklektionerna innehållit något som varit för krävande eller för svårt, vilket har gett henne en känsla av att misslyckas. En fjärde flicka kände sig värdelös när de spelade ishockey och innebandy, även om hon gillade idrottsgrenarna i sig. Att känna sig värdelös på någon aktivitet kan tyda på att de andra i klassen, kanske de elever som utövar dessa aktiviteter på sin fritid, dominerar i dessa aktiviteter. Flickornas negativa upplevelser av sin prestation under gymnastiklektionerna kan även indikera att undervisningsinnehållet är hämtat från idrottsvärlden vilket gynnar elever med maskulina drag. Könsnormer antar hurdana flickor "ska vara" vilket sedan påverkar deras deltagande även om de skulle vilja delta. Ingen av pojkarna nämnde i sina texter någon negativ upplevelse av sin egen prestation eller att de skulle vara dåliga på någon av de aktiviteter de utför på gymnastiklektionerna. Tvärtom, flera pojkar skrev att de är bra på någon aktivitet eller idrottsgren. Hirdmans (1988) teori om genusystem kan tillämpas på dessa resultat. Gymnastiklektionerna innehåller undervisning som följer manliga normer, vilket skapar en hierarki mellan flickor och pojkar. Denna hierarki gynnar speciellt pojkar med maskulina drag, eftersom idrott kan ses som något maskulint. Detta gör kvinnokroppen inte lika kunnig som den manliga. Hierarkier och maktförhållanden i gymnastiken skapar en uppfattning om vad som önskas av eleverna relaterat till sitt kön.

Flickors sociala underordning syns i gymnastikens gruppindelningar. En flicka beskrev att bli indelad enligt kön som det värsta som kan hända på en gymnastiklektion. Hon motiverade detta eftersom det finns flickor som inte tar spelen på allvar eller inte är bra på olika idrotter. Jag tolkar det som att hon menar att pojkar i allmänhet är bättre än flickor på de olika idrotter och aktiviteter som förekommer under gymnastiklektionerna. Hon skrev att hon gillade bollsporter och ansåg att de bästa lektionerna är när de är i blandade grupper med elever som är på samma nivå som hon själv. Här tolkar jag att hon är en flicka som är på samma nivå som pojkarna, det vill säga en flicka med maskulina förutsättningar. Enligt Nordberg (2005) kan en maskulin flicka framstå som modig och orädd, medan en feminin pojke kan framstå som omanlig och i avsaknad av vissa egenskaper. Då kopplas femininitet till något negativt både hos flickor och pojkar. Tidigare forskning har visat att pojkar som saknar maskulina beteenden missgynnas mer än flickor med maskulina beteenden (Larsson et al., 2011). Denna

slutsats kan inte dras ur mitt resultat. En pojke kände att han blir något irriterad på gymnastikläraren då läraren inte låter eleverna själva välja sina grupper. En annan flicka skrev att gruppuppdelningen kan bli mycket orättvis och att det alltid finns någon som blir utanför, vilket leder till att man inte ens vill försöka. Jag tolkar det som att då läraren låter eleverna själva välja sina grupper är det möjligen flickor som inte blir valda, vilket ger en bild av att flickor är sämre. Detta stärker hierarkin om att det maskulina är mer värt än de feminina.

Tidigare forskning har visat att högstadies flickor deltar i vissa aktiviteter och frigör sig från andra på grund av hinder relaterat till kön (Azzarito et al., 2006). Detta bekräftar även mitt resultat. En flicka skrev att hon ibland frigjorde sig från någon uppgift. Hon skrev inte vilka uppgifter det är frågan om, men hon ansåg att flera andra gjorde det också. Samma flicka skrev att pojkarna i hennes klass älskar gymnastik. Flickan som skrev om simning påstod att flickor oftast undviker simning och hittar på orsaker för att inte behöva delta. Hon skrev att pojkar inte gör detta på samma sätt. Här tolkar jag det som att heteronormativa könsnormer hindrar flickor att delta. Är gymnastiklärare medvetna om dessa heteronormativa och könsrelaterade begränsningar? Samma könsrelaterade begränsningar kan ses i pojkens beskrivning om ishockeymatchen. Han ansåg att flickorna inte deltar på samma sätt under gymnastiklektionerna som pojkarna gör. Flickorna blev kalla och gick tidigare tillbaka till skolan då pojkarna blev kvar för att spela. Här tolkar jag det som att gymnastikläraren inte gav flickorna chansen att delta och därför "stod de stilla". Det är knappast frågan om att flickor inte skulle vilja delta eller gilla ishockey i samma grad som pojkar. Detta bekräftar en flicka som skrev att hon älskar att spela ishockey. Detta tyder på att det kan finnas könsnormer som begränsar flickors deltagande i till exempel ishockey.

Larsson et al. (2007) studie visade att gymnastiklärare låter de idrottsintresserade eleverna ha ett större inflytande under lektionerna, vilket leder ofta till bollspel. Bollspel och bollsporter kan anses som maskulint, vilket inte gynnar alla elever, speciellt de elever som saknar dessa maskulina drag. Studien av Quennerstedt et al. (2008) bekräftar att flickor upplever att de har ett mindre inflytande på undervisningen. Min studie indikerar liknande resultat, vilket tyder på att det finns en hierarki och könsstruktur, eftersom pojkars intressen överordnar flickors. En flicka skrev att de oftast spelar basket, fotboll och handboll under gymnastiklektionerna eftersom pojkarna gillar det. Här tolkar jag det som att pojkarna är de idrottsintresserade eleverna, åtminstone givet vilka aktiviteter som erbjuds på gymnastiklektionerna. Hon ansåg att läraren tror att hela klassen tycker dessa aktiviteter är

roliga även om det i verkligheten inte är så. En annan flicka ansåg att hon någon gång inte vågar säga sin idé högt inför klassen eftersom hon är rädd att någon skulle "hata den". Hon ansåg också att det är flera elever som inte vågar säga sina förslag högt. Möjligen är dessa elever flickor.

Bollsporter vad aktiviteter i gymnastiken som nämndes mest, både av flickor och pojkar. Men det var flera flickor som hade negativa upplevelser bollsporter. En flicka nämnde också att gymnastiklektionerna inte heller alltid behöver vara idrott utan att det kan också vara dans eller orientering. I detta fall tolkar jag det som att hon menar bollsporter när hon nämner ordet idrott. Två flickor som nämnde brännboll i sina texter hade negativa upplevelser. Den ena flickan skrev att hon är rädd för att bollen skulle träffa henne och att istället skrev hon att hon brukar sitta på golvet och titta på när de andra spelar. Samma flicka skrev också att hon gillade brännboll förra året men inte längre. Här tolkar jag det som att spelen blivit våldsammare. Den andra flickan som nämnde brännboll skrev att hon tycker mest om brännboll som uppvärmning under gymnastiklektionerna. Men hon skrev ändå att det är orättvist då pojkarna försöker "bränna" flickorna först så att flickorna måste gå på sidan och vänta tills spelet är slut. Här tolkar jag det som att de pojkar som försöker "bränna" flickorna först är de mera idrottsintresserade eleverna med maskulina drag. Båda flickorna som skrev om brännboll nämner passivitet i aktiviteten. Även detta bekräftar tidigare forskning. Vargos (2017) studie visar att flickor har färre interaktioner med bollen i olika bollsporter när de spelar tillsammans med pojkar. Hur ser gymnastikläraren till att vissa pojkar inte bränner flickorna först och hur får flickorna en lika stor chans att delta i aktiviteten som pojkarna? Ska gymnastiklärare låta en grupp pojkar dominera på sådant sätt att det hindrar möjligheterna för andra pojkar och för flickor att delta och nå målen med ämnet?

8.2 Metoddiskussion

I min studie ville jag undersöka elevernas egna tankar, känslor och upplevelser om skolämnet gymnastik. Därefter lämpade sig en kvalitativ metod. För att få reda på dessa tankar och känslor valde jag att använda mig av en datainsamlingsmetod där eleverna fick en uppgift att beskriva en gymnastiklektion. Jag undersökte vilka könsnormer som framkom i dessa beskrivningar. När jag skapade elevuppgiften räknade jag med att könsnormer inte skulle framkomma så starkt som det gjorde, eftersom min fråga var så neutral. Om inga könsnormer eller upplevelser om ojämställdhet skulle ha förekommit, kunde man ha kunnat dra en slutsats

att i skolan i fråga, förekommer det inte könsnormer under gymnastiklektionerna. Men så var det inte. Könsnormer framkom genom att eleverna skrev upp egna tankar, känslor, tolkningar, uppfattningar och erfarenheter av en gymnastiklektion.

Eleverna utförde uppgiften genom att skriva minst en sida text på dator. Jag hoppades på att kunna fördjupa mig i elevernas verkliga känslor och tankar med min valda metod, istället för att jag till exempel skulle ha använt mig av en enkätmetod eller ett frågeformulär. Jag valde att inte förklara i elevuppgiften vad könsnormer är eller fråga om elevernas upplevelser om jämställdhet, eftersom jag då skulle leda eleverna mot önskvärda svar. Risken med metoden var ändå att berättelser skrivna av elever kan vara bristfälliga, till exempel om elever inte skriver tillräckligt utförligt om sina upplevelser av gymnastiken eller skriver om något helt annat. Dessutom kunde inte jag som forskare kontrollera att de verkligen svarade eller gjorde själva uppgiften.

I min studie skulle en muntlig metod, såsom en intervju, ha kunnat fungera lika bra, vilket var min ursprungliga metod. Tanken var att jag skulle ha använt mig av öppna frågor där eleverna skulle fritt ha fått förklara om sina upplevelser kring ämnet. Men på grund av omständigheter med den rådande pandemin vi har detta år, kände jag att jag måste välja en annan metod. De flesta skolor i Finland har haft distansundervisning och då de haft närundervisning har inte utomstående fått besöka skolan. Detta skulle ha tvingat mig att utföra intervjuerna via något digitalt program. Då tror jag att jag skulle ha haft svårt att få tillräckligt med frivilliga elever att delta i studien. På grund av detta valdes en metod där eleverna fick skriva en text under en lektion i skolan. Könsnormer och jämställdhetsfrågor kan även vara svåra att förstå, ofta är osynliga samt kan vara känsliga. Risken med en intervjumetod kunde ha varit att eleverna inte skulle ha vågat uttrycka sig eller säga vad de verkligen känner, om de inte känt sig bekväma i ämnet. Därför anser jag att en datainsamlingsmetod i form av text var ett lämpligt val. Om en intervjumetod hade varit möjlig, kunde jag ha fått mycket intressanta svar, eftersom jag då skulle ha kunnat ställa följdfrågor.

Alla elever i de valda klasserna skrev en text, eftersom eleverna fick uppgiften som en vanlig skoluppgift som skulle utföras under en lektion i svenska och litteratur. Sedan fick eleverna själv välja om de vill delta med sin text i min studie. Jag anser att detta möjliggjorde att flera elever deltog, flera än vad jag hade tänkt. En annan styrka var att det var nästan hälften flickor och hälften pojkar som deltog, det vill säga tio flickor, nio pojkar och en könsneutral elev.

Detta möjliggjorde att upplevelser av båda könen fick utrymme i resultatet. Om inte eleverna hade nämnt sina kön i sin text, hade jag inte fått reda på vad flickor respektive pojkar upplever. Även anonymitet var en fördel. Gymnastik är ett skolämne som väcker känslor hos de flesta. Att skriva anonymt möjliggör att skriva sina verkliga känslor utan att behöva vara rädd för att bli igenkänd. Eleverna var medvetna om att de enda personerna som läste texterna var jag som forskare och deras lärare i svenska och litteratur. Läraren såg till att jag fick alla texter anonyma och att eleverna inte var igenkännbara. Då kunde eleverna verkligen beskriva sina egna känslor och tankar om gymnastiken utan att vara rädda för att deras gymnastiklärare skulle läsa texterna. Om jag hade utfört min studie i ett samarbete med gymnastikläraren hade eleverna förmodligen inte vågat skriva negativa upplevelser om gymnastiken, eftersom de då hade vetat att läraren läser deras texter med namn. Då kunde det ha funnits en rädsla hos eleverna för att såra läraren om de skulle kritisera ämnet eller undervisningen. En fördel med min valda metod var att den var enkel att använda samt sparade tid. Min metod möjliggjorde ett större urval än om jag använt mig av intervjuer. Då skulle jag ha varit tvungen att ha ett mindre urval eftersom transkribering är så tidskrävande.

Läraren jag samarbetade med erbjöd också elever från lägre årskurser för att delta i studien, men jag valde denna åldersgrupp för att avgränsa mitt urval eftersom jag antog att elever som går i årskurs åtta har tillräckligt goda skriftliga kunskaper. Majoriteten av eleverna som deltog hade goda skriftliga kunskaper, vilket var en fördel. Jag förväntade mig att eleverna skulle skriva sina personliga upplevelser och beskriva gymnastikens bra och dåliga sidor, vilket de flesta gjorde. En konsekvens med min valda metod var att vissa elever skrev mera och mer utförligt än andra. En av elevuppgiftens instruktioner var att skriva minst en sida. Detta gjorde att vissa skrev en halv sida och vissa över två sidor. Jag märkte också att vissa elever hade goda skriftliga kunskaper och skrev mycket utförligt och detaljerat medan andra inte var lika bra på det. Detta medförde i mitt resultat att vissa elever fick sin röst hörd mer än andra, även om jag använde mig av allas texter. Ett problem med metoden var att någon elev kanske missuppfattade uppgiften och skrev också om annat än gymnastiken, detta ledde till att det inte var mycket av den texten som kunde användas. Dessa aspekter sänker på studiens trovärdighet.

Ursprungligen var det meningen att urvalet skulle vara elever i årskurs nio. Då skulle jag ha fått ett material med erfarenheter som omfattar alla högstadieskolans årskurser. Den lärare som gick med på ett samarbete för min forskning undervisade endast klasser i årskurs sju och

åtta. Jag valde klasser från årskurs åtta, eftersom jag ansåg att de förmodligen har bättre skriftliga kunskaper samt har längre erfarenhet av gymnastikundervisning i högstadiet. Det jag kunde ha gjort annorlunda hade varit att göra en pilotstudie med ett annat urval före jag hade genomfört den riktiga datainsamlingen. Detta skulle ha testat min metod, vilket skulle ha ökat på studiens trovärdighet. Om jag nu skulle göra min studie på nytt skulle jag omformulera uppgiften så att eleverna ska beskriva gymnastiken då de har närundervisning. Nu var det flera elever som diskuterade för- och nackdelar med distansundervisning, vilket inte var syftet med denna studie. Att de skrev om distansundervisning var ändå mycket förståeligt eftersom största delen av gymnastikundervisningen under detta läsår har varit på distans.

Som en avslutande diskussion, är studiens resultat inte överföringsbara på alla människor och grupper. Dock kan man generalisera resultaten i en viss mån till finländska högstadieskolor med likande förhållanden. Sociala miljöer har ändå en påverkan på människor. Detta innebär att man inte kan anta att alla skolor i hela Finland har samma förhållanden, vilket har en påverkan om forskningspersonerna, eleverna, har samma upplevelser och åsikter som andra elever i en annan miljö.

9 Slutsats

Studiens resultat skilde sig till viss del från mina egna förväntningar. När jag själv gick i högstadiet hade vi särundervisning i gymnastiken. Eftersom de flesta finländska skolor idag har valt att ha samundervisning förväntade jag mig att könsnormer inte skulle framkomma på samma sätt i dagens läge. Jag förväntade mig även att gymnastiken skulle upplevas mera jämställt. Som tidigare forskning visar förekommer könsnormer och ojämställdhet i ämnet gymnastik, även i denna skola. Speciellt flickor tog upp jämställdhetsfrågor, vilket indikerar att gymnastiken inte upplevs jämställd. Resultatet indikerar att gymnastiken speciellt gynnar idrottsintresserade elever och pojkar med maskulina drag eftersom gymnastiken innehåller traditionellt maskulina värderingar, så som tävlingsmoment och olika bollsporter. Resultatet visar också att det finns hierarkier mellan könen i skolgymnastiken vilket påverkar på jämställdheten. Även om det pågår ett ständigt jämställdhetsarbete i de flesta skolor behövs det kunskap om vilka könsnormer som förekommer, speciellt i ämnet gymnastik. Gymnastik är ett speciellt ämne då det kommer till jämställdhet, eftersom den präglas ofta av bollsporter,

tävlingsmoment och andra traditionella idrottsgrenar som kan upplevas som traditionellt maskulina. Detta gynnar såklart inte alla elever, inte alla flickor och inte alla pojkar.

Studiens resultat tillför pedagogiska implikationer vilka skolor och gymnastiklärare kan ha nytta av. Skolan och lärare borde ha mera kunskap om genus, maktstrukturer och om vilka könsnormer som framkommer i ämnet gymnastik för att ha en mer jämställd undervisning där både flickor och pojkar känner att undervisningsinnehållet är rättvist. Läroplanen nämner inte konkret hur lärare ska skapa sitt undervisningsinnehåll i gymnastiken för att främja jämställdheten mellan könen. Det är omöjligt att skapa ett innehåll där alla elever skulle vara nöjda, men om undervisningsinnehållet är så mångsidigt som möjligt, gynnas flera elever. Gymnastikläraren är den person som ansvarar för undervisningen. Då är det lärarens ansvar att se till att när eleverna har olika aktiviteter under gymnastiklektionen ska alla elever kunna delta på lika villkor. Dessutom borde inte pojkar ha en större inverkan på undervisningsinnehållet. Detta upplevdes av eleverna i min studie, vilket indikerar att det maskulina har en större makt. Om gymnastiklärare behandlar flickor enligt pojkars villkor har pojkarna en privilegierad ställning vilket upprätthåller maskulinitetsideal. Undervisningsinnehållet borde bestå av aktiviteter och idrottsgrenar som kan anses vara både feminina och maskulina samt könsneutrala. Genom ett mer varierande undervisningsinnehåll skulle vissa elevers deltagande inte begränsas. Detta skulle då gynna flera elever än endast de idrottsliga eleverna med maskulina drag.

Resultatet tyder på att skolan och lärare borde stärka elevers självbild, speciellt flickors. Elever borde ha en möjlighet att se sig själva som lika bra oavsett sitt kön. Detta skulle medföra att alla kan delta tillsammans i olika aktiviteter. Elevens kön borde aldrig vara ett hinder för att delta i en aktivitet. Gymnastiklärare borde inte skilja på könen eller behandla flickor och pojkar på olika sätt i sin undervisning. Lärare borde genom sin undervisning utgå i från individen istället för från elevens kön. Att undervisa utan att utgå från någon könsnorm är krävande. Många könsnormer är så djupt inpräglade i vår kultur och vårt samhälle att alla jämställdhetsfrågor inte kan lösas endast med en genusmedveten undervisning i skolgymnastiken. Jämställdheten i gymnastiken kan ändå förbättras genom att gymnastiklärare skulle öka sin medvetenhet om könsnormer och om flickors uppfattning av könshinder som begränsar deras deltagande.

Upplevelser om kroppslig obekvämheter diskriminerar vissa elevers deltagande på grund av de heteronormativa könsnormerna. Kroppslig obekvämheter upplevdes av en flicka gällande skolsimningen. Här har jag inte kommit fram till någon lösning och därmed skulle detta behövas ytterligare undersökas. Eftersom elever i min studie upplevde kroppslig obekvämheter både tillsammans med samma kön och med motsatt kön kunde fortsatt forskning kring elevernas upplevelser av heteronormativitet i skolsimningen vara ett intressant forskningsämne. Många tidigare studier har forskat kring könsnormer, könsmönster och heteronormativitet i skolgymnastiken, men inte specifikt inom skolsimningen. Det skulle vara intressant att göra fortsatt forskning kring ämnet genom likande frågeställningar med en annan metod, till exempel en intervju metod tillsammans med observationer, samt i flera olika årskurser. Detta skulle leda till en mera mångsidig analys. På samma gång hade det varit informativt att även observera och intervjua skolans gymnastiklärare kring deras upplevelser av könsnormer och heteronormativitet i skolsimningen. Skolan är samhällets spegel och utgör en viktig plats för social utveckling. Därav kommer nog genus och jämställdhet i skolan alltid vara ett område för forskning.

Min studie genomfördes i ett samarbete med Erica Mäki-Ullakko som har utforskat könsnormer och jämställdhet i skolgymnastiken ur gymnastiklärares perspektiv. Min och Ericas studie fungerar som en helhet. Den ger omfattande bild av hur könsnormer skapas och reproduceras i skolgymnastiken både av lärare och elever i de finländska högstadieskolorna, samt hur både lärare och elever ser på jämställdheten i ämnet. Med det sagt, rekommenderar jag att även läsa Ericas studie.

Käll- och litteraturförteckning

Alsarve, D., Jacobsson, J. & Helgesson, J. (2017). Idrottsundervisning och maskulinitetens hegemoni. Genus och inflytande i gymnasieskolans ämne ”Idrott och hälsa”. *Scandinavian sport studies forum*, 8, 197-219.

Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig – genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.

Andersson, B-E. (1985). *Som man frågar får man svar: en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Rabén & Sjögren.

Azzarito, L. & Solmon, M. (2009). An investigation of students' embodied discourses in physical education: A gender project. *Journal of Teaching in Physical Education*, 28, 173-191.

Azzarito, L., Solmon, M. & Harrison, L. (2006) “...If I Had a Choice, I Would....” A Feminist Poststructuralist Perspective on Girls in Physical Education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 77(2), 222-239

Berg, P. (2010). *Ryhmärajoja ja hierarkioita: etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta*. [Doktorsavhandling, Helsingfors Universitet].

Berg, P. & Lahelma, E. (2010). Gendering processes in the field of physical education. *Gender and Education*, 22(1), 31-46

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Liber.

Butler, J. (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Daidalos.

Connell, R. (1999). *Maskuliniteter* (2 uppl.). Daidalos.

Eklund, M. (1999). *Lärarens syn på samundervisning i gymnastik*. [Doktorsavhandling, Åbo Akademi].

Elmeroth, E. (red). (2012). *Normkritiska perspektiv – i skolans likabehandlingsarbete*. Studentlitteratur.

Finlex, (2014). *Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män*. Hämtad 2 januari, 2021 från Finlex, <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1986/19860609>

Flintoff, A. & Scraton, S. (2001). Stepping into Active Leisure? Young Women's Perceptions of Active Lifestyles and their Experiences of School Physical Education, *Sport, Education and Society*, 6(1), 5-21.

Forskningsetiska delegationen. (2019). *Etiska principer för humanforskning och etikprovning inom humanvetenskaperna i Finland*. Forskningsetiska delegationens publikationer, 3. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Etikprovning_inom_humanvetenskaperna_2020.pdf

Hirdman, Y. (1988). *Genussystemet: Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Uppsala: Maktutredningen.

Hynninen, P., Helakorpi, J., Lahmela, E., Lehtonen, J. & Snellman, J. (2011). *Tasa-arvo- ja sukupuoliteoisuus opettajankoulutuksessa. Raportti TASUKO-hankkeesta*. Helsinki University.

Institutet för hälsa och välfärd. (2021). *Främjande av jämställdhet. Ordlista*. Hämtad 10 mars, 2021 från Institutet för hälsa och välfärd, <https://thl.fi/sv/web/jamstallldhet/framjande-av-jamstallldhet/ordlista>

Larsson, H. (2001). Iscensättningen av kön i idrott. *En nutidshistoria om idrottsmannen och idrottskvinnan*. [Doktorsavhandling, Lärarhögskolan i Stockholm]. Stockholm: HLS Förlag

Larsson, H. (2003). Idrottens genus. *Idrottsforum*.

Larsson, H. (2005). Idrott och hälsa - manlighetens sista bastion i skolan? I Nordberg, M., (Red.), *Manlighet i fokus - en bok om manliga pedagoger, pojkar, och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Larsson, H. (2009). Idrottens könsmonster - varför finns de? Vad handlar de om? *Svensk Idrottsforskning*,

Larsson, H. (2016). *Idrott och Hälsa – igår, idag, i morgon*. Stockholm: Liber.

Larsson, H., Redelius, K. & Fagrell, B. (2007). Jag känner inte för att bli en ... kille?: Om heteronormativitet i ämnet idrott och hälsa. *Utbildning och Demokrati*, 16(2), 113-138.

Larsson, H., Redelius, K. & Fagrell, B. (2011). Moving (in) the heterosexual matrix. On heteronormativity in secondary school physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 16(1), 67-81.

Lehtonen, J. (2003). *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kokemukset*. Helsingfors: Yliopistopaino.

Martinsson, L. & Reimers, E (Red). (2014). *Skola i normer* (2 uppl.). Malmö: Gleerups

McKenzie, T., Prochaska, J., Sallis, J., and LaMaster, K., (2004). Coeducational and single-sex physical education in middle schools: Impact on physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 75(4), 446-449.

Nordberg, M. (2005). Det hotande och lockande feminina - om pojkar, femininitet och genuspedagogik. I Nordberg, M (Red.), *Manlighet i fokus - en bok om manliga pedagoger, pojkar, och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (4 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Quennerstedt, M. Öhman, M. & Ericsson, C. (2008). Physical education in Sweden – A national evaluation. *Education-line*, 1-17.

Rajala, K., Itkonen, H., Kankaanpää, A., Tammelin, T. & Laine, K. (2014). Yläkoululaisten subjektiivisen sosiaalisen aseman yhteys välituntiliikuntaan ja osallisuuteen. *Liikunta & Tiede*, 51(6), 63-70.

Redelius, K. (2009). Genus och skolframgång i ämnet idrott och hälsa. *Svensk Idrottsforskning*, 18(1) 42-44.

Skolverket. (2010). *På pojkarnas planhalva?: ämnet idrott och hälsa ur ett jämställdhets- och likvärdighetsperspektiv*. Stockholm: Skolverket.

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a658f89/1553963482154/pdf2479.pdf>

Svaleryd, K. (2005). Genuspedagogik - ett sätt att förändra verksamheten. I Nordberg, M (Red.), *Manlighet i fokus - en bok om manliga pedagoger, pojkar, och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Toikkanen, J. & Virtanen, I. (Red.). (2018). *Kokemuksen tutkimus VI, Kokemuksen käsite ja käyttö*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutkimus_VI_Toikkane_n_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*.

Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turpeinen, S. & Hakamäki, M. (2018). *Idrott och jämställdhet 2017; Översikt över nuläget för jämställdhet mellan kvinnor och män inom idrottsområdet*. Undervisnings- och kulturministeriet 2018:6.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160697/OKM_18_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna_for_laroplanen_for_den_grundlaggande_utbildningen_2014.pdf

Utbildningsstyrelsen. (2021) *Genusmedveten undervisning och handledning*. Hämtad 10 februari, 2021 från Utbildningsstyrelsen, <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/genusmedveten-undervisning-och-handledning>

Vargos, C. (2017). The Effects Of Single-Sex Versus Coeducational Physical Education On Junior High Physical Activity Levels And Self-Competence. *Theses and Dissertations, 715*, 1-31.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Wuolio, E-L. & Jääskeläinen, L. (1993). *Kyykkyy, ylös!: 150 vuotta*. Liikuntatieteellinen seura.

Bilaga 1: Material relaterat till datainsamlingen

Uppgift: *En berättelse om min gymnastiklektion*

Du ska skriva en berättelse om dina upplevelser av en gymnastiklektion. Skriv gärna så detaljerat som möjligt (vad för tankar, känslor du känner osv). **Hur upplever du det ni gör under lektionerna?** Du kan t.ex. skriva om vad du tänker eller känner om någon uppvärmning, idrottsgren eller lek.

Din berättelse behöver inte handla om en särskild lektion. Tänk efter hur du brukar uppleva stunden innan, under och efter gymnastiklektionen. Vilka tankar och känslor väcker det?

Kom ihåg att du kan skriva både **bra** och **dåliga** upplevelser om gymnastiken. Din gymnastiklärare kommer **inte** att läsa din text.

Försök att undvika att skriva några namn på personer, så som klasskompisar eller lärare. Skriv i form av en berättelse minst en sida (textstorlek 12, Times New Roman).

Ålder: **Kön** (frivilligt):

